

HE 103/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia.

Esityksen mukaan jätteen haltija vastaisi jatkossa asumista ja sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja tarjoavien toimipaikkojen ja laitosasumisen yhteydessä syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollosta. Kunnan vastuu asumisen jätteistä rajattaisiin pääosin kotitalouksissa ja vapaa-ajan asumisessa syntyvään yhdyskuntajätteeseen.

Lisäksi annettaisiin EU:n akkuja ja paristoja sekä jäteakkuja ja -paristoja koskevaa asetusta täydentävät säännökset akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisesta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Asumista ja kotitalouksia koskeva jätehuolto	4
1.2 Kirjojen kierrätyksen edistäminen ja tuottajavastuu	4
1.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomainen	4
1.4 Muu valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Asumista ja kotitalouksia koskeva jätehuolto	5
2.1.1 Hallituksen esityksessä käytetyt käsitteet	5
2.1.2 Epäselvyyttä yhdyskuntien jätehuollon vastuunjaossa	5
2.1.3 EU-lainsäädäntö	7
2.2 Paperituotteiden tuottajavastuu ja kirjojen jätehuolto	7
2.2.1 Lainsäädäntö	7
2.2.2 Kirjojen jätehuoltokäytäntöjen muutos ja kustannusalan ilmastotavoitteet	8
2.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvonta	9
2.3.1 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaa koskevien säädösten nykytila	9
2.3.2 Akkuasetuksen mukaiset markkinavalvontatehtävät	10
3 Tavoitteet	12
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	12
4.1 Keskeiset ehdotukset	12
4.2 Kunnan jätehuoltovastuun rajaamisen pääasialliset vaikutukset	13
4.2.1 Vaikutukset yhdyskuntajätehuollon vastuisiin	13
4.2.2 Vaikutukset yrityksiin	16
4.2.3 Vaikutukset kotitalouksiin	17
4.2.4 Vaikutukset kunnille	18
4.2.5 Vaikutukset kunnan jätelaitoksiin	19
4.2.6 Vaikutukset hyvinvointialueisiin	19
4.2.7 Ympäristövaikutukset	20
4.2.8 Vaikutukset viranomaisiin	21
4.2.9 Perusoikeusvaikutukset	21
4.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaista koskevan ehdotuksen pääasialliset vaikutukset	22
4.3.1 Taloudelliset vaikutukset	22
4.3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	23
4.3.3 Vaikutukset yrityksiin	23
4.3.4 Ympäristövaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset	24
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	25
5.1 Muut vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	25
5.1.1 Kunnan jätehuoltovastuun rajaaminen	25
5.1.2 Kirjojen kierrätyksen edistäminen	25
5.1.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomainen	26
5.2 Muiden maiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot	27
5.2.1 Jätehuollon vastuut Ruotsissa ja Tanskassa	27

5.2.2 Paperin jätehuolto Ruotsissa ja Tanskassa	28
6 Lausuntopalaute.....	29
6.1 Kunnan jätehuoltovastuun rajaaminen, kirjojen tuottajavastuu ja muut jätehuoltoa koskevat säännösehdotukset	29
6.1.1 Lausuntopalautteen pääasiallinen sisältö	29
6.1.2 Lausuntopalautteen perusteella esitykseen tehdyt muutokset	32
6.2 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomainen	32
6.2.1 Lausuntopalautteen pääasiallinen sisältö	32
6.2.2 Lausuntopalautteen perusteella esitykseen tehdyt muutokset	33
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	34
8 Lakia alemman asteinen sääntely	38
9 Voimaantulo	38
10 Suhde talousarvioesitykseen.....	38
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	39
11.1 Kunnan jätehuoltovastuun rajaaminen	39
11.2 Akkujen ja paristojen markkinavalvonta	40
LAKIEHDOTUS	42
Laki jätelain muuttamisesta	42
LIITE	44
RINNAKKAISTEKSTI	44
Laki jätelain muuttamisesta	44

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Asumista ja kotitalouksia koskeva jätehuolto

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan kunnan vastuu jätehuollosta rajataan kotitalousjätteisiin. Kirjaus sisältyy hallitusohjelman strategiseen kokonaisuuteen Puhtaan energian Suomi, ja sen sisällä teemaan ”Kiertotaloudella pidetään Suomen puhtaasta ympäristöstä huolta” (s. 154). Kunnan vastuun rajaamista koskevan uudistuksen sisällöstä ja vaikutuksista on käyty syksyllä 2023 ja alkuvuonna 2024 keskusteluja hyvinvointialueiden, Suomen Kuntaliiton, Kierrätysteollisuus ry:n, Suomen yrittäjät ry:n, Suomen Kiertovoima ry:n sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalan yritysten kanssa.

1.2 Kirjojen kierrätyksen edistäminen ja tuottajavastuu

Kirjojen kierrätyksen edistämisestä ja tuottajavastuusta on käyty vuoden 2023 aikana keskusteluja muun ohella kustannusalan, keräyspaperin tuottajien ja tuottajavastuuyhteisöjen, Suomen Kuntaliiton, Suomen Kiertovoima ry:n ja Kierrätysteollisuus ry:n sekä tuottajavastuuta valvovan Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

1.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomainen

Akuista ja paristoista ja jätteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/1542, jäljempänä *akkuasetus*, annettiin 12.7.2023 ja se tuli voimaan 17.8.2023. Akkuasetuksen soveltaminen alkoi akkuasetuksen 96 artiklan mukaan jäsenvaltioissa 18.2.2024, lukuun ottamatta useita erillisiä voimaantuloaikoja sekä siirtymäsäännöksiä. Akkuasetuksen kansallinen täytäntöönpano toteutetaan vaiheittain akkuasetuksen mukaisia voimaantuloaikoja noudattaen.

Akkuasetuksen täytäntöönpano edellyttää markkinavalvontaviranomaisten nimeämistä jäsenvaltioissa. Nyt annettavalla esityksellä on tarkoitus lisätä jätelakiin akkuasetusta täydentävät säännökset akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisesta. Markkinavalvontaviranomaisen valvontaa edellyttävät akkuasetuksen mukaiset vaatimukset tulevat voimaan vaiheittain 18.2.2024 alkaen.

Akkuasetuksen täytäntöönpanohankkeen asiakirjat ovat saatavilla [Valtioneuvoston hankeikkunassa tunnuksella YM005:00/2023](#).

1.4 Muu valmistelu

Esityksestä on käyty kuntalain (410/2015) 8 §:n mukainen neuvottelu ja asia on käsitelty kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut lausunnon esitysluonnoksen vaikutusten arvioinnista. Vaikutusten arviointia on täydennetty arviointineuvoston antamien suositusten perusteella.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Asumista ja kotitalouksia koskeva jätehuolto

2.1.1 Hallituksen esityksessä käytetyt käsitteet

Tässä esityksessä käytetään kunnan ja jätteen haltijan välisen jätehuoltovastuun rajaamisen yhteydessä seuraavia lyhenteitä ja käsitteitä:

– *hyvinvointialue* on hyvinvointialueista annetun lain (611/2021) 2 §:ssä tarkoitettu julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto ja joka hoitaa sille laissa annettuja tehtäviä, muun ohella järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja;

– *sote-palvelu* on hyvinvointialueen järjestämä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu; palvelumuotoja ei ole tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista määritellä tyhjentävästi, mutta voimassa olevassa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) on lueteltu erilaisia sosiaalipalveluja ja terveydenhuoltolaissa (326/2010) terveystalouksien palveluja;

– *sote-palveluntuottaja* on osakeyhtiö, osuuskunta, muu yhtiö, yhdistys, säätiö tai itsenäinen ammatinharjoittaja, joka tuottaa hyvinvointialueelle sopimuksen perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja;

– *sote-toimipaikka* on kiinteistö tai huoneisto, jossa hyvinvointialue tai sote-palveluntuottaja tarjoaa asumista ja siihen liitettyä sote-palvelua;

– *laitosasuminen* on vankilassa, puolustusvoimien majoituskasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa tapahtuvaa asumista, jossa laitos tarjoaa kaikki olennaiset asumiseen liittyvät palvelut;

– *kunnan jätelaitos* on kunnan operatiivisia jätehuollon palvelutehtäviä hoitamaan perustettu yhtiö, liikelaitos tai kuntayhtymä.

2.1.2 Epäselvyyttä yhdyskuntien jätehuollon vastuunjaossa

Vastuu jätehuollosta jakaantuu jätelaissa niin sanotun kolmen putken mallin mukaan. Pääsääntö on jätelain 28 §:n mukainen jätteen haltijan, eli useimmiten jätettä omassa toiminnassaan tuottavan yrityksen tai muun toimijan vastuu jätehuollosta. Jätteen haltijan vastuusta on poikettu antamalla kunnalle vastuuta etenkin yhdyskuntajätehuollossa (32 ja 33 §) sekä viime vuosina yhä enemmän laajentamalla tuottajavastuujärjestelmää (48 §), jossa tuotteen (esimerkiksi pakkaukset, paperituotteet ja sähkö- ja elektroniikkalaitteet) valmistaja tai maahantuojaa veloitetaan järjestämään käytöstä poistetun tuotteen jätehuolto. Lain 49 a §:n mukaan tuottajat ja kunnat järjestävät yhteistoiminnassa pakkausten erilliskeräyksen.

Kunnan vastuulla on jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan:

”vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvä jäte, mukaan lukien kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte”.

Säännöksessä tarkoitettu asumisessa syntyvä jäte kattaa laajan kirjon erilaisia asumisen muotoja. Yksityisten kotitalouksien ja vapaa-ajan asuntojen lisäksi asumista sisältyy

monenlaiseen julkiseen ja yksityiseen palvelutuotantoon, jossa varsinaisen asumisen ja siihen liitettyjen muiden palvelujen keskinäinen painoarvo vaihtelee yksikkökohtaisesti.

Lainkohdasta on etenkin kunnallisten jätehuollon toimijoiden ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalan yritysten keskuudessa ollut erilaisia tulkintoja, ja vastuunjako on viime vuosina käsitelty myös hallintotuomioistuimissa.¹ Ympäristöministeriö valmisteli keväällä 2023 lausunnoille opasluonnoksen yhdyskuntajätehuoltoa ohjaavista säännöksistä (niin sanottu JOPAS-opas), jonka yhtenä tavoitteena oli selventää jätteen haltijan ja kunnan välistä vastuunjakoaa asumisessa syntyvän jätteen jätehuollon järjestämisessä. Lausuntokierros ja sitä edeltäneet sidosryhmien kuulemiset kuitenkin osoittivat, että laintulkinnallisia erimielisyyksiä ei ole mahdollista ratkaista oppaalla. Ympäristöministeriön käsityksen mukaan oikeustila jätteen haltijan ja kunnan välisen vastuunjaon suhteen on edellä mainituissa toiminnoissa osin epäselvä, ja sitä voidaan selventää vain muuttamalla lakia. Koska hallitusohjelman tavoitteena on rajata kunnan vastuuta ja samalla avata jätehuoltomarkkinaa yksityiselle palvelutuotannolle, vastuunjaon selventäminen toteutetaan tavalla, joka vähentää kunnan vastuuta jätehuollosta.

Jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan tulkinnallinen epäselvyys koskettaa myös hyvinvointialueiden toimintaa. Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä osa jätelain 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuista kunnan hallinto- ja palvelutoiminnoista siirtyi hyvinvointialueille. Samalla vastuu toimitilojen jätehuollon järjestämisestä siirtyi hyvinvointialueille, mutta vain siltä osin, kun kyse ei ole jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettusta asumisessa syntyvästä jätteestä. Sote-voimaanpanolain (616/2021)² 22 §:n mukaan hyvinvointialueella on oikeus jäädä vuokralle kunnalta siirtyviin tiloihin vuoden 2025 tai halutessaan vielä vuoden 2026 loppuun saakka. Tilojen vuokrasuhdetta sääntelevän vuokra-asetuksen (272/2022)³ mukaan hyvinvointialueen kunnalle maksamaan vuokraan sisältyvät jätehuoltokustannukset, pois lukien erityisjätteet ja vaaralliset jätteet, jotka ovat vuokralaisen vastuulla. Kunnalla on toisin sanoen velvollisuus vuokrata toimitilat hyvinvointialueelle ja järjestää toimitiloissa syntyvän yhdyskuntajätteen ja muun tavanomaisen jätteen jätehuolto edellä kuvattuna siirtymäaikana.

Jätelain 32 a §:llä (1148/2022) säädettiin siirtymäajasta, jonka perusteella kunnalla on velvollisuus järjestää vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille siirtyneen kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan (JL 32 §:n 1 mom. 2 kohta) yhdyskuntajätehuolto vuoden 2025 loppuun saakka. Hyvinvointialue voi kuitenkin jo tätä ennen irtisanoa kunnan jätehuollon 6 kuukauden siirtymäajalla. Käytännössä muutos tarkoittaa, että hyvinvointialueiden on kunnilta siirtyvien toimitilojen osalta käynnistettävä jätehuollon kilpailutusten valmistelu viimeistään vuoden 2024 loppupuolella, jotta vastuun siirto voisi toteutua siirtymäajan päätyttyä vuoden 2026 alusta lukien. Kilpailutusten valmistelussa hyvinvointialueen olisi tiedettävä mahdollisimman tarkasti, mitkä sote-toimipaikat 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kuuluvat edelleen kunnan vastuulle, ja mitkä taas kuuluvat hyvinvointialueiden kilpailuttamien jätehuoltourakoiden piiriin. Tästä johtuen jätelakia muutettaessa on mahdollisimman tarkasti määritettävä muutoksen suhde edellä mainittuihin sote-uudistuksen voimaanpanoa koskeviin säädöksiin

¹ Ks. Vaasan hallinto-oikeus, 22.2.2022, 168/2022, diaarinro 20348/2020 (lainvoimainen). Päätöksessä oli kyse jätemaksun määräämisestä asumispalveluita tuottavalle yhtiölle. Samoin Helsingin hallinto-oikeus 29.9.2023 5495/2023, diaarinro 1858/03.004.04.04.19/2022 (ei lainvoimainen).

² Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta (616/2021).

³ Valtioneuvoston asetus kunnan ja hyvinvointialueen välisen siirtymäkauden vuokrasopimuksen vuokran määräytymisestä vuosina 2023–2026 (272/2022).

erityisesti siitä näkökulmasta, vaikuttaako jätelain 32 §:n muutos kunnan ja hyvinvointialueen väliseen vuokrasuhteeseen ja jätehuollon järjestämisvastuisiin.

2.1.3 EU-lainsäädäntö

Jätedirektiivissä (2008/98/EY)⁴ ei ole kotitalousjätteen tai kotitalouden määritelmää, mutta direktiivin yhdyskuntajätettä koskeissa artikloissa kotitalouksien jäte mielletään laadultaan omanlaiseksi jätevirrakseen. Direktiivin 3 artiklan 2 b kohta määrittelee ”yhdyskuntajätteeksi” kotitalouksien sekajätteen ja erilliskerätyn jätteen sekä muista lähteistä peräisin olevan sekajätteen ja erilliskerätyn jätteen, kun tällainen jäte on luonteeltaan ja koostumukseltaan samankaltaista kuin kotitalouksista peräisin oleva jäte. Jätedirektiivin muissa artikloissa käytetään muotoiluja ”peräisin kotitalouksista” (11 artikla), ”kotitalouksien tuottamat” tai ”kotitalouksissa syntyvät” (20 artikla) ja ”yksityisistä kotitalouksista kerätty” (16 artikla).⁵

Direktiivin 3 artiklan 2 b kohdassa säädetään erikseen, ettei yhdyskuntajätteen määritelmä rajoita millään tavalla jätehuoltovastuiden jakamista yksityisten ja julkisten toimijoiden välillä. Siten jäsenvaltiot voivat itse päättää, miten vastuut yhdyskuntajätehuollon järjestämisessä jaetaan esimerkiksi kunnan ja jätteen haltijan välillä.

2.2 Paperituotteiden tuottajavastuu ja kirjojen jätehuolto

2.2.1 Lainsäädäntö

Paperituotteet kuuluvat jätelain 48 §:n mukaan tuottajavastuullisen jätehuollon piiriin. Toisin kuin monella muulla tuottajavastuualalla, paperituotteiden tuottajavastuu perustuu kansalliseen sääntelyyn eikä EU:n lainsäädäntö velvoita siihen. Tuottajavastuullisia ovat jätelain 48 §:n mukaan paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistaja tai maahantuoja taikka painetun paperituotteen maahantuoja. Suomessa paperin tuottajat ovat järjestäytyneet kahteen tuottajayhteisöön, jotka hoitavat tuottajavastuovelvoitteet tuottajien puolesta.⁶ Tuottajavastuun alaisia paperituotteita ovat sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet.

Tuottajavastuujärjestelmässä tuottajalla on ensisijainen oikeus järjestää käytöstä poistetun tuotteen jätehuolto. Kuitenkin uudelleenkäyttö on rajattu tuottajien ensisijaisen oikeuden ulkopuolelle: jätelain 47 §:n 2 momentin mukaan muut kuin tuottajat voivat tarjota uudelleenkäyttöön tai sen valmisteluun liittyviä palveluita. Lisäksi jätelain 52 §:ssä tuottaja velvoitetaan monin tavoin huolehtimaan siitä, että käytöstä poistettavien tuotteiden uudelleenkäytön mahdollisuus säilyy.

Kirjojen ei katsota kuuluvan 48 §:ssä tarkoitettujen paperituotteiden joukkoon. Tuottajavastuullista jätehuoltoa tarkemmin sääntelevä valtioneuvoston asetus keräyspaperin erilliskeräyksestä ja kierrätyksestä (270/2023, jäljempänä keräyspaperiasetus), kuten myös

⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/98/EY, annettu 19 päivänä marraskuuta 2008, jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamisesta

⁵ Jätelain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan yhdyskuntajätteen määritelmässä on pyritty sisällöllisesti direktiiviä vastaavaan määrittelyyn, vaikka sanamuodot poikkeavat jossain määrin direktiivin sanamuodoista.

⁶ Suomen Keräystuote Oy:llä on 32 tuottajajäsentä ja Suomen Keräyspaperi Oy:llä on 26 tuottajajäsentä.

aikaisempi keräyspaperia koskenut asetustason sääntely, sulkee erillisellä maininnalla kirjat tuottajan järjestämän jätehuollon ulkopuolelle.⁷

Jätelain 49 §:n 2 momentti ja 50 § edellyttävät kiinteistökohtaisen erilliskeräyksen järjestämistä tuottajavastuun alaiselle paperijätteelle. Kiinteistökohtainen erilliskeräysvelvoite ei koske pientalo- eikä haja-asutusalueita. Keräyspaperiasetuksessa säädetään kuitenkin tuottajan velvollisuudesta järjestää alueellisia vastaanottopisteitä pientalo- ja haja-asutusalueiden kiinteistöillä syntyvää keräyspaperia varten.

Koska kirjat on suljettu tuottajavastuullisen jätehuollon ulkopuolelle, niiden keräyksestä ja jätehuollosta vastaavat kunnat ja jätettä tuottavat yritykset tai muut toimijat (jätteen haltijat). Jätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (978/2021, jäljempänä jäteasetus) 20 §:n mukaan kunnan on järjestettävä riittävä määrä alueellisia vastaanottoaikoja asumisessa syntyvälle muulle kuin tuottajavastuun alaiselle paperijätteelle. Vastaavasti jätteen haltijan on asetuksen 21 §:n mukaan järjestettävä muun paperijätteen erilliskeräysmahdollisuuksien mukaan. Jätelain 11 a §:n mukaan kaikkien jätteitä keräävien tahojen on varattava uudelleenkäytön valmistelua harjoittaville yrityksille ja yhteisöille tasapuolinen mahdollisuus saada uudelleenkäytön valmisteluun soveltuva jäte osoittamastaan vastaanottoaikasta siltä osin kuin se ei itse järjestä kyseisen jätteen uudelleenkäytön valmistelua. Jätettä vastaanotettaessa ja kerättyä on toimittava siten, ettei mahdollisuus jätteen uudelleenkäytön valmisteluun heikenny.

2.2.2 Kirjojen jätehuoltokäytäntöjen muutos ja kustannusalan ilmastotavoitteet

Vaikka kirjat eivät ole koskaan kuuluneet paperituotteiden tuottajavastuun piiriin, käytöstä poistettuja kirjoja on varsin yleisesti ohjeistettu lajittelemaan keräyspaperin joukkoon. Myös keräyspaperin tuottajat ovat tämän hyväksyneet. Tuottajien suhtautuminen kirjojen vastaanottoon on kuitenkin viime aikoina muuttanut aiempaa kielteisemmäksi. Tuottajien toiveesta kirjoja on joissain kunnissa ohjeistettu lajittelemaan sekajätteeseen, jonka mukana ne päätyvät polttoon.

Kotikeräyspaperia hyödyntävät laitokset eivät halua kova- eikä pehmeäkantisia kirjoja, koska ne haittaavat kierrätysprosessia. Suuren määrän kirjoja omassa prosessissaan aiemmin hyödyntänyt UPM Kymmene Oyj:n Kaipolan paperitehdas on lopettanut toimintansa. Kotimaisen käytön lisäksi keräyspaperia on viety runsaasti esimerkiksi Saksaan. Kirjat ovat paperin kierrätyksen kannalta ongelmallisia, jos niitä on muun kerätyn paperin seassa paljon. Euroopassa laitokset erottelevat kirjat muun paperin joukosta käsin, minkä jälkeen kirjat murskataan ja myydään eteenpäin (Hollanti).

Media-alan ja graafisen teollisuuden yritykset tavoittelevat toimialan hiilineutraaliuden saavuttamista vuoteen 2030 mennessä. Suomen kustannusyhdistys on sitoutunut samoihin tavoitteisiin. Toimiala pyrkii vuoteen 2030 mennessä nollaamaan yritysten omasta toiminnasta aiheutuvat suorat päästöt sekä vähentämään esimerkiksi erilaisista materiaali- ja palveluhankinnoista syntyviä epäsuoria päästöjä vuodesta 2022 alkaen vähintään 30 %:lla vuoteen 2030 mennessä. Epäsuorien päästöjen vähennystavoite on määritetty suhteessa perusuraan, joka perustuu Suomen kansalliseen tavoitteeseen.⁸ Toimiala on tehnyt ympäristöministeriölle aloitteen kirjojen jätehuoltoa koskevan sääntelyn muuttamisesta, koska

⁷ Aikaisemmat keräyspaperin tuottajavastuuta määrittävät säädökset ovat valtioneuvoston päätös keräyspaperin talteenotosta ja hyödyntämisestä (883/1998) sekä sen korvannut valtioneuvoston asetus keräyspaperin erilliskeräyksestä ja kierrätyksestä (528/2013).

⁸ <https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/ajankohtaista/media-alan-ymparistovaikutukset/>

se on huolissaan kirjojen joutumisesta polttoon sekajätteen mukana. Vaikka kirjojen jätehuolto ei suoraan vaikuta alan ilmastotavoitteiden saavuttamiseen, on kirjojen kierrätettävyydellä ja niiden käyttö- ja jätehuoltovaihtoehdoilla suuri merkitys, kun arvioidaan alan tuotteiden elinkaaren aikaisia ympäristövaikutuksia.

Paperin tuottajayhteisöjen mukaan pieni määrä keräyspaperin joukossa olevia kirjoja ei ole ongelma, mutta suuret kirjaerät, kuten kirjastojen poistot, voivat olla ongelmallisia. Esimerkiksi Helsingin kirjastoista poistetaan noin tuhat kirjaa viikoittain. Suomessa on yhteensä noin 280 pääkirjastoa, noin 440 sivukirjastoa ja lisäksi muutamia kymmeniä laitos- ja erikoiskirjastoja. Ne poistavat kirjoja sekä uudelleenkäyttöön että jätehuoltoon.

Kirjoja ohjautuu edelleen merkittäviä määriä uudelleenkäyttöön antikvariaattien ja muiden uudelleenkäyttötoimijoiden kautta. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla kierrätyskeskus ottaa vastaan kirjoja. Finlandia-kirja Oy koordinoi Kirjan Kiertorata -palvelua, jossa se kerää kirjoja yhteistyössä kirjastojen kanssa. Osa kerätyistä kirjoista menee uudelleenkäyttöön, osa kierrätetään eristevillan valmistuksessa. Uudelleenkäyttö on jätelain etusijajärjestyksen mukaan ensisijainen vaihtoehto ja kierrätykseen tulisi ohjata vain ne kirjat, jotka eivät kelpaa uudelleenkäyttöön. Finlandia Kirja Oy:lle tulee vuosittain noin 500 000 kirjaa, jotka se lajittelee uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen tai muuhun jätehuoltoon.

Keräyspaperia otettiin kaikkiaan vuonna 2020 talteen noin 193 000 tonnia, noin 187 000 tonnia vuonna 2021 ja noin 170 000 tonnia vuonna 2022. Keräyspotentiaalin voidaan arvioida olevan toteutunutta keräystä suuremman, noin 200 000 tonnia.⁹ Keräyspaperin määrä on yhteiskunnan sähköistymisen myötä puolittunut viimeisen vajaan kymmenen vuoden aikana, ja tämän kehityksen uskotaan edelleen jatkuvan.

Myös kotimaisten kirjojen painosmäärät ovat laskussa. Suomen ainoa kovakantisia kirjoja suuressa mittakaavassa painava yritys, Otavan Keuruun kirjapaino, painaa noin kuusi miljoonaa kirjaa vuodessa. Määrä on noin viidennes Suomen koko vuotuisesta kirjamyynnistä. Kustannusalan tietojen mukaan Suomessa julkaistiin 2019 9610 julkaisua (kaikki luokitellut julkaisut/kirjat). Mikäli keskimääräisen painoksen arvioidaan olevan 1000 kpl ja keskimääräisen sivumäärän 200 sivua kirjaa kohti, käytettäisiin painoksiin yhteensä noin 3300 tonnia paperia. Kirjojen osuus kaikesta kierrätettävissä olevasta paperista olisi siten arviolta noin 1,5 prosenttia.

2.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvonta

2.3.1 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaa koskevien säädösten nykytila

Paristoista ja akuista sekä käytetyistä paristoista ja akuista ja direktiivin 91/157/ETY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2006/66/EY (jäljempänä direktiivi 2006/66/EY) on vahvistettu paristojen ja akkujen markkinoille saattamista koskevat säännöt. Direktiivi 2006/66/EY on kansallisesti pantu täytäntöön jätelailla (646/2011) ja sen nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella paristoista ja akuista (520/2014).

⁹ Tullin Uljas-tietokannasta tehdyn haun mukaan kirjoja, esitteitä ja niiden kaltaisia painotuotteita (paitsi irralliset lehdet, sanakirjat, tietosanakirjat, aikakauslehdet ja mainosmateriaali) tuotiin vuonna 2020 noin 3 000 tonnia. Paperituotteita tuotiin noin 26 000 tonnia vuonna 2020 ja noin 17 000 tonnia vuonna 2021. Paperia tuotiin vuonna 2020 noin 49 000 tonnia ja vuonna 2021 noin 63 000 tonnia. Suomessa valmistettujen paperituotteiden määrästä ei ole tarkkoja tietoja.

Markkinavalvonnasta ja tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta sekä direktiivin 2004/42/EY ja asetusten (EY) N:o 765/2008 ja (EU) N:o 305/2011 muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1020, jäljempänä markkinavalvonta-asetus, annettiin 20.6.2019 ja sen soveltaminen alkoi jäsenvaltioissa pääosin 16.7.2021. Direktiivi 2006/66/EY kuuluu markkinavalvonta-asetuksen soveltamisalaan. Markkinavalvonta-asetusta täydentävät kansalliset säännökset on annettu eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta annetussa laissa (1137/2026, jäljempänä markkinavalvontalaki), johon tehtiin markkinavalvonta-asetuksesta johtuvat muutokset lailla 248/2022.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (jäljempänä Tukes) toimii markkinavalvonta-asetuksen 10 artiklassa ja markkinavalvontalain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuna markkinavalvontaviranomaisena. Jätelain 24 a §:n 1 momentin mukaan Tukes valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita sekä muita tuotteita koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 5 b tai 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

Lisäksi jätelain 24 a §:n 2 momentissa säädetään, että 1 momentissa tarkoitettujen tuotteiden markkinavalvonnasta, ulkorajavalvonnasta ja muutoksenhausta markkinavalvontaviranomaisten päätöksiin säädetään markkinavalvontalaissa. Pykälän 3 momentin mukaan markkinavalvonnan, talouden toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön sekä unionin markkinoille tulevien tuotteiden valvonnan puitteista säädetään markkinavalvonta-asetuksessa.

Tukes valvoo paristoista ja akuista annetun valtioneuvoston asetuksen 24 §:n mukaan asetuksen 3, 14 ja 16 §:n noudattamista. Asetuksen 3 §:ssä säädetään eräiden vaarallisten aineiden rajoituksista, 14 §:ssä paristoon, akkuun ja paristoyksikköön tehtävistä merkinnöistä ja 16 §:ssä jätehuoltokustannusten ilmoittamisesta tuotteen hinnassa.

Markkinavalvontalain 4 §:n 2 momentin mukaan Tulli toimii markkinavalvonta-asetuksen 25 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna ulkorajatarkastuksista vastaavana viranomaisena sekä valvoo 23 §:ssä tarkoitettua maastavientikiellon ja 25 §:ssä tarkoitettua hävittämismääräyksen noudattamista ulkorajalla. Lisäksi markkinavalvontalaissa säädetään markkinavalvonnan yhteyspisteestä, jona toimii Tukes.

2.3.2 Akkuasetuksen mukaiset markkinavalvontatehtävät

Akkuasetuksessa säädetään useista akkuja ja paristoja koskevista uusista vaatimuksista sekä talouden toimijoiden velvollisuuksista, jotka tulevat sellaisenaan sovellettavaksi ilman kansallista täytäntöönpanoa ja noudattaen akkuasetuksen mukaisia voimaantuloaikoja. Akkuasetuksen 96 artiklan mukaan asetusta sovelletaan 18.2.2024 alkaen, jollei asetuksen muissa säännöksissä toisin säädetä. Viimeiset akkuasetuksen mukaiset vaatimukset tulevat voimaan 18.8.2023 tai tämän jälkeen, riippuen delegoitujen säädösten aikataulusta. Akkuasetuksen 95 artiklan mukaan direktiivi 2006/66/EY kumotaan 18.8.2025, lukuun ottamatta sen eräille artikloille säädettyjä erillisiä siirtymäaikoja.

Akkuasetuksen 91 artiklan 2 kohdalla on muutettu markkinavalvonta-asetusta siten, että sitä sovelletaan myös akkuasetukseen. Akkuasetus on lisätty markkinavalvonta-asetuksen 4 artiklan soveltamisalaan sekä liitteessä I olevaan luetteloon unionin yhdenmukaistamislainsäädännöstä. Markkinavalvonta-asetusta ja markkinavalvontalakia sovelletaan rinnakkain akkuasetuksen kanssa. Markkinavalvontaviranomaisella on oikeus vaatia talouden toimijaa ryhtymään korjaaviin toimiin, jos se katsoo, että akku tai paristo ei täytä akkuasetuksen vaatimuksia tai

talouden toimija on rikkonut sääntöjä, jotka koskevat akun tai pariston markkinoille saattamista tai asettamista saataville markkinoilla, kestävyyttä, turvallisuutta, merkintöjä ja tietoja tai toimitusketjun asianmukaista huolellisuutta.

Markkinavalvontaviranomaisen valvottavaksi tulevista uusista vaatimuksista ja velvoitteista on säädetty useissa akkuasetuksen artikloissa. Markkinavalvontaviranomaisen tehtävänä on valvoa kaikkien akkuluokkien akkujen ja paristojen osalta 5 artiklassa säädettyä akkujen ja paristojen kestävyys-, turvallisuus-, merkintä- ja tietovaatimuksia, 6 artiklassa säädettyä aineita koskevia rajoituksia, 7 artiklassa säädettyä sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen, ladattavien teollisuusakkujen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen hiilijalanjälki-ilmoitusta, 8 artiklassa säädettyä kierrätettyä sisältöä teollisuusakuissa, sähköajoneuvojen ajovoima-akuissa, kevyiden liikkumisvälineiden akuissa ja ajoneuvoakuissa, 9 artiklassa säädettyä yleiskäyttöisten kannettavien akkujen ja paristojen suorituskyky- ja kestovaatimuksia, 10 artiklassa säädettyä ladattavien teollisuusakkujen, kevyiden liikkumisvälineiden akkujen ja sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen suorituskyky- ja kestovaatimuksia, 11 artiklassa säädettyä kannettavien akkujen ja paristojen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen irrotettavuutta ja vaihdettavuutta, 12 artiklassa säädettyä kiinteiden akkupohjaisten energiavarastojärjestelmien turvallisuutta, 13 artiklassa säädettyä akkujen ja paristojen merkintävaatimuksia, 14 artiklassa säädettyä akkujen toimintakuntoa ja odotettua käyttöikää koskevat tiedot, IV-luvussa säädettyä vaatimustenmukaisuutta, 18 artiklassa säädettyä EU-vaatimustenmukaisuusvakuutusta sekä 19 artiklassa säädettyä CE-merkinnän kiinnittämistä koskevia sääntöjä ja edellytyksiä.

Lisäksi markkinavalvontaviranomaisen tehtävänä on valvoa 38 artiklassa säädettyjä valmistajien velvollisuuksien noudattamista, 39 artiklassa säädettyjä akkukennojen ja akkumoduulien toimittajien velvollisuuksien noudattamista, 40 artiklassa säädettyjä valtuutettujen edustajien velvollisuuksien noudattamista, 41 artiklassa säädettyjä maahantuojien velvollisuuksien noudattamista, 42 artiklassa säädettyjä jakelijoiden velvollisuuksien noudattamista, 43 artiklassa säädettyjä jakelupalvelujen tarjoajien velvollisuuksien noudattamista, 44 artiklassa säädettyjä tapauksia, joissa valmistajan velvollisuuksia sovelletaan maahantuojiin ja jakelijoihin sekä 45 artiklassa säädettyjä niiden talouden toimijoiden velvollisuuksien noudattamista, jotka saattavat markkinoille tai ottavat käyttöön akkuja tai paristoja, jotka on valmistettu uudelleenkäyttöön tai käyttötarkoituksen muuttamiseen tai joiden käyttötarkoitus on muutettu tai jotka on uudelleenvalmistettu.

Markkinavalvontaviranomainen valvoo myös IX luvussa säädettyä digitaalisen akkupassin noudattamisvelvollisuutta. Lisäksi akkuasetuksen X luvussa (unionin markkinavalvonta ja unionin suojamenettelyt) on säädetty tehtävistä markkinavalvontaviranomaiselle ja Euroopan unionin jäsenvaltiolle. Luvussa säädetään kansallisen tason menettelystä riskin aiheuttavien akkujen ja paristojen käsittelemiseksi (79 artikla), unionin suojamenettelystä (80 artikla), vaatimustenmukaisista akuista ja paristoista, jotka aiheuttavat riskin (81 artikla) sekä yhteisistä toimista (82 artikla), muodollisesta vaatimustenmukaisuudesta (83 artikla) sekä asianmukaisen huolellisuuden velvoitteiden noudattamatta jättämisestä (84 artikla). Lisäksi markkinavalvontaviranomaisen tehtävänä on valvoa VII luvussa säädettyjä akkuja ja paristoja koskevan asianmukaisen huolellisuuden toimintapolitiikkoja koskevien talouden toimijoiden velvollisuuksien noudattamista.

Valmistaessaan akkuja tai paristoja, asettaessaan niitä markkinoilla saataville, saattaessaan niitä markkinoille tai ottaessaan niitä käyttöön talouden toimijoiden on varmistettava, että akku tai paristo täyttää akkuasetuksen vaatimukset, mukaan lukien ne akut ja paristot, jotka on valmistettu uudelleenkäyttöön tai käyttötarkoituksen muuttamiseen tai joiden käyttötarkoitus on muutettu tai jotka on valmistettu uudelleen. Komission julkaisema yleinen EU:n tuotesääntöjen

täytäntöönpano-opas¹⁰ sisältää soveltamisohjeita sekä viranomaisten että toimijoiden käyttöön. Oppaan mukaan tuotteen on vastattava lainsäädännöllisiä vaatimuksia, jotka olivat voimassa, kun tuote saatettiin markkinoille.

Koska markkinavalvontaa koskevat toimivaltuudet ovat merkittävää julkisen vallan käyttöä, tulee markkinavalvonnasta säätää kansallisesti lailla. Tästä syystä jätelaissa on tarpeen säätää täsmällisesti akkuasetuksen markkinavalvontaviranomaisesta.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on:

- tarkentaa ja selkeyttää kunnan ja jätteen haltijan välistä vastuunjakoja erityisesti sote-toimipaikoissa ja laitosasumisessa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisen osalta
- parantaa sote-palvelutuottajien ja laitosasumista järjestävien yksiköiden mahdollisuuksia järjestää omien jätteidensä jätehuolto yhtenä kokonaisuutena
- rajata kunnan vastuuta ja samalla avata yhdyskuntajätehuoltoa nykyistä enemmän jäteyritysten väliselle kilpailulle

Ehdotuksella säätää Tukes akkuasetuksessa tarkoitetuksi markkinavalvontaviranomaiseksi on tarkoitus lisätä jätelakiin tarpeelliset säännökset akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisesta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan järjestämisvastuulta rajattaisiin pois sote-alan yritysten ja hyvinvointialueiden toimipaikoissa syntyvän jätteen jätehuolto riippumatta siitä, mikä on asumisen ja siihen liitettyjen erilaisten sote-palvelujen keskinäinen painoarvo toimipaikan palvelukokonaisuudessa. Myös vankilat, puolustusvoimien varuskuntien asuinkasarmit ja muu vastaava laitosasuminen rajattaisiin erillisellä maininnalla kuntavastuun ulkopuolelle. Kunnan vastuulle jäisivät kotitalouskiinteistöt ja vapaa-ajan kiinteistöt, mukaan lukien sellaiset kiinteistöt, joihin hyvinvointialue tai sote-palveluntuottaja tarjoaa asumispalvelua, mutta ei sote-palvelua. Lisäksi esimerkiksi oppilaitosten asuntolat ja ylioppilaskylät olisivat tavanomaisia kotitalouksia, joiden jätehuolto olisi kunnan vastuulla. Myös kotitalouden pienimuotoisesta itse tehtävästä remontoinnista syntyvä jäte jäisi edelleen kunnan vastuulle.

Muutos ei koskisi Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyshuollon ja pelastustoimen jätehuoltoa. Helsingin kaupunki vastaa edelleen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä, joten vastuu jätehuollosta pysyisi kunnalla nykyisen jätelain 32

¹⁰ [The 'Blue Guide' on the implementation of EU product rules - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-communications/infographic/infographic-blue-guide-on-the-implementation-of-eu-product-rules.pdf)

[EUR-Lex - C:2022:247:TOC - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eur-lex.do?uri=CELEX:2022:247:TOC)

§:n 1 momentin 2 kohdan perusteella (kunnan hallinto- ja palvelutoiminta). Muutoksella ei myöskään puututa jätelain 6 §:n 1 momentin 11 kohdan mukaiseen jätteen haltijan käsitteeseen. Jos hyvinvointialue tai yksityinen yritys tuottaa sote-palvelua vuokratilassa, jossa kiinteistönhaltija vuokrasopimuksen mukaan huolehtii jätehuollosta, kiinteistön haltija on tällöin jätteen haltija.

Jätelain 32 §:n 1 momentin 3 kohdan muutoksella tarkennettaisiin kunnan jätehuoltovelvollisuutta niin sanottujen kivijalkaliikkeiden, eli asuinrakennuksessa tai kunnan virastojen kanssa samalla kiinteistöllä toimivien ravintoloiden, myymälöiden tai toimistojen osalta. Kunta vastaisi kivijalkaliikkeen jätehuollosta vain, jos liikehuoneiston haltija ja kiinteistönhaltija sopivat siitä, että liikehuoneistossa syntyvä jäte kerätään yhdessä asumisessa tai kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen kanssa.

Lisäksi muutettaisiin 32 §:n 2 momentin 2 kohdassa olevaa viittausta niin, että kunta vastaisi vaarallisen jätteen vastaanotosta ja käsittelystä vain siltä osin kuin se syntyy 1 momentin 1 kohdan perusteella kunnan vastuulle kuuluvassa toiminnassa. Samoin virhettä ja hinnanalennusta koskeva lain 86 §:n 3 momentti muutettaisiin vastaamaan ehdotettua uutta 32 §:ää siten, että kielto poiketa sopimusteitse kiinteistön haltijan oikeudesta hinnanalennukseen koskisi – nykyisen asumisessa syntyvän jätteen sijaan – kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvää jätettä.

Ehdotuksen mukaan kirjapaperin kierrätystä tai kirjojen uudelleenkäyttöä ei edistettäisi uusien lainsäädäntötoimin. Vastuu käytöstä poistettujen kirjojen jätehuollosta jäisi edelleen kunnille ja jätteen haltijayrityksille. Media-ala ja graafisen teollisuuden yritykset voisivat edistää hiilineutraalisuustavoitteidensa saavuttamista esimerkiksi vapaaehtoisin sopimuksin paperin tuottajayhteisöjen, kuntien ja uudelleenkäyttötoimijoiden kanssa.

Lisäksi jätelakiin ehdotetaan lisättäväksi akkuasetuksen edellyttämät säännökset, jotka koskevat akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaista. Akkuasetuksessa säädetyt uudet markkinavalvontaviranomaisen tehtävät annettaisiin Tukesille, joka nykyisinkin vastaa direktiivissä 2006/66/EY tarkoitettujen akkujen ja paristojen markkinavalvonnasta.

4.2 Kunnan jätehuoltovastuun rajaamisen pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset yhdyskuntajätehuollon vastuisiin

Ehdotetut jätehuoltovastuuta koskevat muutokset ovat jätteen määrällä mitattuna vähäisiä. Toisaalta ne asettuvat osaksi viime vuosina toteutettuja ja kuluvalle hallituskaudella vielä toteutettavien uusien muutosten kokonaisuutta, jossa yhdyskuntajätehuollon vastuuta kunnan, jätteen haltijan ja tuottajan (tuottajavastuu) välillä rajataan uudelleen. Kuntavastuuta on rajattu asteittain vuodesta 1999, jota ennen kunta oli täysimääräisesti vastuussa yhdyskuntajätteen jätehuollosta. Kunnan vastuulla on nykyisin enää noin 60 prosenttia yhdyskuntajätteestä.

Vastuunjaon jatkuva muuttaminen vaikeuttaa jätehuollon pitkäjänteistä kehittämistä sekä ylläpitää epäluottamusta julkisten ja yksityisten toimijoiden välillä. Muutosten toimeenpano aiheuttaa hallinnollista taakkaa etenkin kuntien viranomaisille ja jätelaitoksille, mutta jossain määrin myös yrityksille. Jatkuvat lyhyin aikavälein toteutettavat lainsäädännön muutokset myös hankaloittavat vaikuttavuuden ja vaikutusten arviointia, koska eri muutosten aiheuttamien vaikutusten erottaminen toisistaan ja niiden merkittävyyden arvioiminen vaikeutuvat.

Vuosi	Muutos	Suunta*)
1993	Kaikki yhdyskuntajäte kunnan vastuulla	
1999	Keräyspaperi siirtyi tuottajan vastuulle	-
2005	Sähkö- ja elektroniikkalaiteromu siirtyi tuottajan vastuulle	-
2007	Yritysten yhdyskuntajäte siirtyi jätteen haltijan vastuulle	-
2008	Paristo- ja akkujäte siirtyi tuottajan vastuulle	-
2011	Yksityinen <u>sote</u> -jäte palautettiin kunnan vastuulle, pakkausjäte tuottajan vastuulle, toissijainen jätehuoltovelvollisuus (TSV)	+/-
2019	Julkisen toiminnan ja yksityisen <u>soten</u> yhdyskuntajäte jätteen haltijan vastuulle	-
2023	Kunnan ja tuottajien yhteistoimintavelvollisuus pakkausjätteen <u>kiinteistöittäisessä</u> keräyksessä	+/-
2026 (viim.)	Hyvinvointialueiden yhdyskuntajäte hyvinvointialueiden vastuulle	-

*) + kunnan vastuu kasvoi - kunnan vastuu väheni

Kuva 1. Yhdyskuntajätehuollon vastuunjakoa koskevat muutokset vuodesta 1999 alkaen.

Ehdotettu jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan muutos rajaisi nykyistä selkeämmin ja tiukemmin kunnan vastuuta erilaisissa asumispalveluissa syntyvän jätteen jätehuollon järjestämisessä. Voimassa olevan säännöksen osalta on ollut tulkintaerimielisyyksiä siitä, miltä osin hyvinvointialueiden tai sote-palvelutuottajien tuottamissa asumispalveluissa syntyvät jätteet voidaan katsoa kunnan vastuulle kuuluviksi asumisen jätteiksi. Rajauksen selkiyttäminen yhtenäistäisi tulkintakäytäntöjä sekä vähentäisi tulkintaepäselvyyksien selvittämisestä kunnille ja jätteen haltijoille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa.

Toisaalta esityksen valmistelun aikana on esitetty arvioita, joiden mukaan ehdotus vain siirtää nykyistä vastuunjaon rajaa, mutta ei vähennä siihen liittyvää tulkinnanvaraisuutta. Tämä riski on jossain määrin todellinen, eikä sitä voida kokonaan sulkea pois lainsäädäntöteknisin keinoin, tuottamatta samalla jätehuollon järjestämisen kannalta hankalia tilanteita. Ehdotetun 32 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöskohtaisissa perusteluissa on pyritty tuomaan esille rajatapausten tulkinnassa huomioon otettavia seikkoja, mutta esimerkiksi sote-palveluiden järjestämisessä tapahtuvia muutoksia ja niiden vaikutusta jätehuollon vastuunjakoon ei voi kattavasti ennakoita. Vaikka ehdotus rajaa lainsäädännön tasolla jätehuoltovastuita nykyistä tarkemmin, vastuunjakoa koskevat kiistat tulevat ainakin jossain määrin jatkumaan.

Lausuntopalautteen perusteella vastuita koskeva epävarmuus on liittynyt myös järjestelyihin, joissa kunta tai kiinteistöalan yritys on hyvinvointialueen tai sote-palveluntuottajan vuokranantaja, ja vuokrasopimus sisältää kiinteistön haltijan järjestämän jätehuollon. Näissä tilanteissa kiinteistön haltija käyttää vuokrasopimukseen perustuen määräysvaltaa jätteeseen, ja on siksi jätteen haltija. Tämä tarkoittaa muun ohella sitä, että sote-voimaannapolain mukaisessa siirtymävaiheessa kuntien vuokratiloja käyttävien hyvinvointialueiden ei tarvitse kilpailuttaa jätehuoltoa mainituilla toimipaikoilla, vaan ne voivat jatkaa kunnan järjestämän jätehuollon piirissä. Ennen siirtymäajan päättymistä vuonna 2025 tai 2026 kunnalla on lainsäädäntöön perustuva velvollisuus vuokrata toimitilat hyvinvointialueelle ja sisällyttää vuokrapalveluun toimitiloissa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto. Mainitun siirtymäajan päätyttyä kunnan

lakisääteinen velvollisuus vuokrata tiloja ja tarjota jätehuoltopalvelua lakkaa ja siirtyy osaksi kunnan markkinaehtoista toimintaa.

Käytettävissä olevien tietojen pohjalta on mahdollista esittää vain suuntaa-antavia arvioita siitä, kuinka paljon jätettä siirtyisi pois kunnan vastuulta ehdotetun muutoksen seurauksena. Koska jätetilastoista ei ole saatavissa riittävän eriteltyä tietoa arviointia varten, asumispalveluissa syntyvien jätteiden määrä on arvioitu eri tietolähteiden pohjalta palveluja käyttävien asiakkaiden määrien ja keskimääräisen asukaskohtaisen jätemäärän perusteella. Arviointia vaikeuttaa myös puutteellinen tieto siitä, miltä osin eri asumispalveluissa syntyvien jätteiden jätehuolto on nykyisin käytännössä kunnan ja miltä osin jätteen haltijan järjestämää. Esimerkiksi Puolustuskiinteistöt ja Rikosseuraamuslaitos järjestävät jo nyt puolustusvoimien majoituskasarmeissa ja vankiloissa syntyvän jätteen jätehuollon kokonaisuudessaan, eikä ehdotettu muutos siten vaikuta kunnan vastuun laajuuteen. Tämän vuoksi mainituissa toiminnoissa syntyvän jätteen määrää ei oteta huomioon muutoksen suuruuden arvioinnissa. Samoin hyvinvointialueet ja sote-palveluntuottajat järjestävät jätehuollon osassa sote-toimipaikoista jo nyt.

Eri viranomaislähteistä koottujen tietojen mukaan sosiaalihuollon laitos- ja asumispalveluissa oli vuoden 2023 lopussa noin 79 000¹¹, lastensuojelulaitoksissa noin 3700¹², turvakodeissa noin 300¹³ ja kansainvälistä tai tilapäistä suojelua hakevien vastaanottokeskuksissa noin 2700¹⁴ asiakasta. Asiakkaiden kokonaismäärä (85 000) on noin 1,5 prosenttia Suomen väestömäärästä. Olettaen, että sote-toimipaikoissa ja laitosasumisessa syntyy jätettä vastaava määrä kuin kotitalouksissa keskimäärin (278 kg/asukas vuodessa¹⁵), muutoksen seurauksena kunnan vastuulta siirtyisi enintään 23 000 tonnia jätettä vuodessa. Yhdyskuntajätettä syntyi Suomessa vuonna 2022 2,898 miljoonaa tonnia.¹⁶ Kunnan vastuulta pois siirtyvän jätteen määrä olisi näin ollen noin 0,8 prosenttia yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä. Koska kootut tiedot eivät kuitenkaan välttämättä kata kaikkia muutoksen kohteena olevia toimipaikkoja eikä niiden henkilökunnan tuottaman jätteen määrää, voidaan karkeasti arvioida, että kunnan vastuulta pois siirtyvän jätteen määrän olisi noin prosentti yhdyskuntajätteestä (29 000 tonnia vuodessa).

Vastuujaon muutos voi olla edellä esitettyäkin pienempi, koska kuten edellä todetaan, osa ehdotettavan säännösmuutoksen kohteena olevista asumispalveluista on jo nykyäänkin jätteen haltijan järjestämän jätehuollon piirissä. Arviossa ei myöskään ole otettu huomioon, että osa jätteestä, kuten keräyspaperi, sähkö- ja elektroniikkaromu ja pakkausjäte kuuluvat tuottajavastuun piiriin ja näiden jätteiden jätehuollosta vastaa kyseisten tuotteiden tuottaja. Jätelain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettussa toiminnassa syntyvän pakkausjätteen kiinteistökohtaisen erilliskeräyksen järjestäminen kuitenkin kuuluu kunnan vastuulle.

¹¹ THL Tilastoraportti 22/2024: Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2023. Laskennassa otettu huomioon iäkkäiden, kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja vaikeavammaisten ympärivuorokautinen palveluasuminen ja yhteisöllinen asuminen sekä iäkkäiden ja kehitysvammaisten ja päihdehuollon laitospalvelut. Tilastosta puuttuvan Vantaan asiakasmäärät arvioitu väkimäärään suhteutettuna.

¹² THL Tilastoraportti 19/2024: Lastensuojelu 2023.

¹³ THL Tilastoraportti 26/2024 Turvakotipalvelut 2023

¹⁴ Maahanmuuttovirastosta 10.6.2024 saatu tieto laitostilan mukaisten vastaanottokeskusten asiakasmäärästä vuoden 2023 lopussa. Asiakasmäärät voivat vaihdella vuosittain merkittävästi maahanmuuttotilanteen mukaan.

¹⁵ Laskennallinen arvio Tilastokeskuksen väestötilaston ja jätetilaston perusteella

¹⁶ Tilastokeskus 2024.

4.2.2 Vaikutukset yrityksiin

Ehdotuksen tärkeimmät yritysvaikutukset liittyvät kunnan ja jätteen haltijan välisen vastuunjaon tarkentumiseen ja tästä johtuvaan toimintaympäristön selkeytymiseen sekä siihen, että jatkossa sote-palveluja tuottavilla yrityksillä olisi mahdollisuus hankkia kaikki tarvitsemansa jätehuoltopalvelut yhdeltä toimijalta.

Erityisesti sote-palvelujen yhteydessä syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisvastuun rajaaminen kunnan vastuun ulkopuolelle selkeyttää vastuunjakoja verrattuna nykytilaan. Laitosasuminen on jo nyt pitkälti jätteen haltijan vastuulla. Vastuunjaon tarkentumiseen ja toimintaympäristön selkeytymiseen liittyy kuitenkin epävarmuutta, jota on selitetty edellä jaksossa 4.2.1.

Jätteen haltijan vastuun lisääntyessä sote-palveluja ja laitosasumista tuottavat yksityiset yritykset voisivat jatkossa nykyistä paremmin hankkia toimipaikkansa jätehuollon yhdeltä jätehuoltoyritykseltä sen sijaan, että asumisessa syntyvän jätteen jätehuolto olisi kunnan vastuulla ja muut yhdyskuntajätteet ja esimerkiksi terveydenhuollon ja kiinteistön kunnossapidon jätteet yrityksen itsensä vastuulla. Myös nykyään yleisissä niin sanotuissa hybridiyksiköissä, joissa tuotetaan sekä yhteisöllistä asumista että ympärivuorokautista palveluasumista, voitaisiin välttää jätehuollon järjestäminen kahdessa eri putkessa. Tämä yksinkertaistaisi yrityksen jätehuollon järjestämistä ja seurantaa.

Ehdotuksen vaikutukset kohdentuisivat jätehuoltopalveluja tarjoaviin yrityksiin ja jätettä tuottaviin jätteen haltijayrityksiin. Kunnan jätelaitoksia koskevia vaikutuksia käsitellään jaksossa 4.2.5.

Taulukko 1. Vaikutusten kohteena olevat yritykset.

Kohderyhmä	Lukumäärä	Lisätiedot
Jätettä tuottavat jätteen haltijayritykset (sote-ala, laitosasuminen)	Yrityksiä noin 600 (Y-tunnukset) Toimipaikkoja noin 3500	Kymmenkunta isoa valtakunnallisesti toimivaa hoiva-alan yritystä, joilla useita toimipaikkoja ja myös omalla Y-tunnuksella toimivia tytäryrityksiä. Suurin osa paikallisesti toimivia pk-yrityksiä.
Jätehuollon piirissä toimivat yritykset	Kaikki jätehuollon parissa toimivat: 600 Yhdyskuntajätehuollon parissa toimivat: 200–300	Esityksen vaikutukset kohdistunevat vain yhdyskuntajätehuollon parissa toimiviin yrityksiin. Valtaosa yrityksistä paikallisia pk-yrityksiä, valtakunnallisia toimijoita vain muutama.

Ehdotus lisäisi vähäisessä määrin yksityisten jätehuoltoyritysten liikevaihtoa. Kuten jaksossa 4.2.2 todetaan, muutoksen seurauksena kunnan vastuulta yksityisille markkinoille siirtyisi noin 1 prosentti yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä (29 000 tonnia). Tämä lisäisi markkinaehtoisen liiketoiminnan volyyymiä arviolta noin 8 miljoonalla eurolla. Muutoksen yritysvaikutuksia pienentää kuitenkin se, että myös kunnan järjestämä jätehuolto perustuu valtaosin yksityisten yritysten tuottamiin palveluihin: kunnat hankkivat käytännössä kaikki jätteen kuljetukset ja suuren osan käsittelypalveluista yksityisiltä yrityksiltä.

Ehdotus ei todennäköisesti vaikuta jätehuoltoyritysten väliseen kilpailuun, koska kunnan vastuulta jätteen haltijan vastuulle siirtyvän yhdyskuntajätteen määrä on vain noin 1 prosenttia kaikesta yhdyskuntajätteestä, kuten edellä jaksossa 4.2.1 on arvioitu. Hyvin vähäisiä kilpailuvaikutuksia voi kuitenkin ilmetä. Suuret jätteen haltijayritykset voivat päätyä hankkimaan jätehuollon palvelut alueellisesti laajoina, jopa valtakunnallisina urakoina, tilaamalla palvelut valtakunnallisesti toimivilta jätehuoltoyrityksiltä. Tämä voisi heikentää niiden paikallisten pk-jätehuoltoyritysten asemaa, jotka ovat saaneet urakoita kunnan kilpailutuksissa. Jätelain 36 §:n kilpailuttamista koskeva erityissääntely, jolla pyritään turvaamaan kaiken kokoisille yrityksille tasapuoliset mahdollisuudet osallistua jätekuljetusten kilpailutuksiin, koskee vain kuntia ja niiden jätelaitoksia, ei sote-palveluntuottajia eikä hyvinvointialueita. Kuvattu asetelma toteutunee kuitenkin vain harvoissa tapauksissa. Yleisesti ottaen myös pk-jätehuoltoyritysten liiketoimintamahdollisuuksien arvioidaan paranevan jossain määrin, koska ne pääsevät tarjoamaan palveluitaan suoraan hyvinvointialueille ja sote-palveluntuottajille.

Kunnan järjestämän kuljetuksen alueella ehdotus vaikuttaisi jossain määrin kuntien jätelaitosten sopimiin kuljetusurakoihin, koska osa urakoihin sisältyvistä kiinteistöistä tulisi ehdotetun siirtymäajan jälkeen poistaa kunnan vastuulta ja sovitusta kuljetusurakoista. Tämä voisi pienentää kuljetusurakan voittaneen yrityksen saamaa korvausta sovitusta. Jos urakan arvo vähenisi enemmän kuin urakan sopimusehdoissa sallitaan (yleensä noin 10 prosenttia), urakoitsija voisi vaatia kunnan jätelaitokselta korvauksia sopimussanktioina. Urakkamenetykset jäänevät kuitenkin yleensä vaihteluvälin sisään ja edellytykset esimerkiksi sopimussakolle täytynevät vain harvoin.

Alueella, jossa kunnan vastuulle kuuluvan jätteen kuljetus hoidetaan kiinteistön haltijan järjestämänä, kuljetusyritys voisi jatkaa kuljetuspalvelun tarjoamista hyvinvointialueen tai sote-palveluntuottajan asumispalveluissa syntyville jätteille nykyiseen tapaan ehdotetun siirtymäajan mukaisesti, ja tällöin jätteet toimitettaisiin kunnan määräämään vastaanottoipaikkaan. Siirtymäajan päätyttyä taikka hyvinvointialueen tai sote-palveluntuottajan irrottauduttua kunnan jätehuoltojärjestelmästä siirtymäsäännöksen mukaisesti, näiden olisi kuitenkin hankittava jätehuoltopalvelu uudelleen, koska kunnan järjestämä jätteen vastaanottoipaikka ei enää olisi automaattisesti niiden käytettävissä ja myös jätteen käsittelypalvelut olisi kuljetuksen ohella sisällytettävä hankintaan.

4.2.3 Vaikutukset kotitalouksiin

Ehdotuksen vaikutukset kotitalouksiin olisivat vähäiset. Muutokset jätehuoltoon kohdistuisivat niihin sote-toimipaikkoihin ja laitostasumiseen, jotka nyt ovat kunnan järjestämän jätehuollon piirissä. Näissä toimipaikoissa asuvat kansalaiset jäisivät kunnan jätehuoltopalvelujen ulkopuolelle, ja tilalle tulisivat jätehuoltoyrityksen tarjoamat jätehuoltopalvelut. Joissakin tapauksissa muutos saattaisi vaikuttaa esimerkiksi tarjottaviin erilliskeräyspalveluihin, koska yritysten ja hyvinvointialueiden yhdyskuntajätteen erilliskeräysvaatimukset poikkeavat jonkin verran vastaavasta kunnan vastuulle kuuluvan jätteen erilliskeräysvaatimuksista, vaikka sääntelyn tarkoituksena on ollut asettaa mahdollisimman yhdenmukaiset vaatimukset eri

vastuutahoille. Sote-toimipaikkojen ja laitosasumisen asukkaat eivät myöskään olisi lakisääteisen kunnan jäteneuvonnan piirissä. Lisäksi sote-toimipaikat ja laitosasuminen rajautuisivat pois kuntien ja pakkausten tuottajien yhteistoiminnassa järjestämästä pakkausjätteen kiinteistöittäisestä erilliskeräyksestä, joka on jätelain 49 b §:n mukaisesti pääosin tuottajien kustantamaa. Tämä voisi vähäisessä määrin nostaa sote-toimipaikkojen ja laitosasumisen pakkausjätteen erilliskeräyksen kustannuksia verrattuna niin sanotuille tavanomaisille kotitalouksille aiheutuviin kustannuksiin.

Esimerkiksi vaarallisen jätteen ja tekstiilijätteen aluekeräyspisteet, lääkejätteiden vastaanotto apteekkeissa, jäteasemapalvelut ja useimmat jätteiden keräytempaukset ovat kunnan järjestämiä ja kunnan jätemaksuilla rahoitettuja palveluja. Niitä saavat käyttää vain kunnan jätemaksua maksavat. Mainittujen palveluiden saatavuus muodostunee ongelmaksi erityisesti muissa kuin suuremmissa sote-toimipaikoissa. Muutos johtanee käytännössä siihen, että sote-toimipaikkojen asukkaat käyttävät tietämättään laittomasti kunnan keräyspisteitä – esimerkiksi apteekit eivät voi valvoa, että lääkejätteitä palauttavat asiakkaat ovat tavanomaisten kotitalouksien asukkaita, jotka maksavat kunnan jätemaksuja. Kunnan jätemaksuja maksavat voivat kokea kunnan palvelujen ilmaisen hyödyntämisen epäoikeudenmukaiseksi. Ongelman mittakaava ei kuitenkaan ole suuri, koska sote-toimipaikkojen asukkaat eivät todennäköisesti käytä laajasti edellä mainittuja kunnan palveluja. Maksuvelvollisten vähentyminen voi kuitenkin aiheuttaa korotuspaineita jätemaksuihin. Esimerkiksi jos asukasmäärältään pienessä kunnassa toimii useita tai asiakasmäärältään suuria sote-yksiköitä, sote-yksiköiden putoaminen pois kunnan jätehuoltovastuulta voi johtaa jätetaksan korottamiseen, koska kunnan jätehuollon kustannukset eivät edellä kuvatuista syistä laske kunnan vastuulle kuuluvan asiakasmäärän vähenemisen kanssa samassa suhteessa. Jos esimerkiksi erityisjätteiden aluekeräyspisteiden ylläpitämisestä peritään kunnassa euromäärältään tietyn suuruinen (yleensä joitain kymmeniä euroja) vuotuinen kiinteistö- tai huoneistokohtainen perusmaksu, esityksen seurauksena kunta voi joutua nostamaan perusmaksua kattaakseen syntyneen maksuvajeen. Maksun korotuspaine vaihtelee alueittain, mutta on useimmiten muutamia prosenttiyksiköitä.

Asumisen jätehuollon eriytymisestä johtuvia perusoikeusvaikutuksia on tarkasteltu jäljempänä jaksossa 4.2.9.

4.2.4 Vaikutukset kunnille

Esityksellä ei olisi merkittäviä suoria vaikutuksia kuntatalouteen, koska lakisääteisen jätehuollon järjestämiseen ei käytetä verovaroja, vaan kustannukset on jätelain mukaan kokonaisuudessaan katettava kunnan jätemaksuilla. Kuntien kirjastojen jätehuoltokustannukset laskisivat, koska kirjojen tuottajat järjestäisivät kirjojen vastaanoton, kuljetuksen ja muun jätehuollon.

Vastuunjaon selkiyttäminen yhtenäistäisi tulkintakäytäntöjä ja vähentäisi tulkintoihin liittyvien epäselvyyksien selvittämisestä kunnille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Toisaalta siirtymäsäännöksen mukaisten ilmoitusten vastaanottaminen ja kiinteistöjen poistaminen kunnan jätehuollon piiristä lisäisi kuntien hallinnollista taakkaa. Myös vastuunjaon selkiytyminen on osin epävarmaa, koska kunnan ja jätteen haltijan välinen vastuunjako jäisi joissain tilanteissa edelleen tulkinnanvaraiseksi. Tulkinnanvaraisuutta on käsitelty edellä jaksossa 4.2.1.

Kunnan vastuu jätehuollosta supistuisi vähäisessä määrin (kts. jakso 4.2.2). Syrjäisemmillä alueilla sote-toimipaikat joutuisivat todennäköisesti jatkossakin jossain määrin turvautumaan kunnan jätehuoltopalveluihin jätelain 33 §:ssä tarkoitetun kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun järjestämisvastuun (TSV) perusteella. Syrjäisemmillä alueilla on vähän

yksityisiä jätehuoltoyrityksiä ja nekin usein tukeutuvat kunnan tarjoamiin sekalaisen yhdyskuntajätteen ja biojätteen käsittelypalveluihin. Käytännössä näillä alueilla jätelain 32 §:ssä määritellyn kunnan perusvastuun kaventaminen johtaisi siihen, että paine TSV-palvelun tai kunnan markkinaehtoisesti tarjoaman jätehuoltopalvelun käyttämiseen kasvaisi.

Kunnan vastuun kaventuminen laskisi jätemaksuilla kerättäviä tuloja, mutta jätehuollon kustannukset säilyisivät samana. Tämä lisäisi paineita jätemaksun korotuksiin.

Muutoksen toimeenpanosta aiheutuisi jonkin verran hallinnollista lisätaakkaa kunnan jätehuoltoviranomaiselle. Vaikutuksia on käsitelty jaksossa 4.2.8.

4.2.5 Vaikutukset kunnan jätelaitoksiin

Kuntien jätelaitoksia on Suomessa tällä hetkellä 35. Niistä osakeyhtiömuotoisia on 24, kuntayhtymiä 6 ja liikelaitoksia 5. Pieni osa kunnista (noin 30 kpl) järjestää jätehuoltonsa itsenäisesti.

Jätelaitokset hoitavat kuntien niille siirtämiä jätehuollon palvelutehtäviä, kuten jätteiden keräystä, kuljetusta, käsittelyä ja jäteneuvontaa sekä edellisiin välittömästi liittyviä hallinnollisia tehtäviä. Jätelaitokset ovat pitkälti kilpailuttajaorganisaatioita, mutta ne ovat myös omistajia erityisesti jätteen käsittelylaitoksissa.

Ehdotetun muutoksen toimeenpanosta aiheutuisi jätelaitoksille jonkin verran hallinnollista taakkaa. Kunnan vastuulta poistuvat toimipaikat tulisi irrottaa voimassa olevista ja kilpailutettavista kuljetusurakoista – ehdotetun siirtymäajan mukaisesti vuoden 2026 alusta alkaen tai yksittäistapauksissa jo tätä ennen. Kuljetusyritysten urakkamenetyksistä voisi joissakin tapauksissa seurata jätelaitokselle korvausvaatimuksia, mutta käytännössä edellytykset esimerkiksi sopimussakolle täyttynevät vain harvoin (kts. jakso 4.2.2). Pysyvää lisätyötä jätelaitoksille ei aiheutuisi.

Ehdotettu kunnan vastuun rajaaminen vähentäisi jätelaitosten liikevaihtoa keskimäärin noin yhdellä prosentilla. Liikevaihdon vähenemässä voi olla vähäistä jätelaitoskohtaista vaihtelua riippuen siitä, kuinka paljon jätelaitoksen toiminta-alueella on sote-toimipaikkoja ja laitosasumista. Jätelaitosten vuotuisen liikevaihdon arvioidaan kokonaisuutena laskevan noin 8 miljoonalla eurolla. Toisaalta – kuten edellä jaksossa 4.2.3 on kuvattu – osa menetetyistä liikevaihdosta todennäköisesti palautuu jätelaitoksiin jätelain 33 §:ssä tarkoitetun kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun tai jätelaitoksen markkinaehtoisen toiminnan muodossa. Kaiken kaikkiaan ehdotuksen vaikutukset jätelaitoksiin olisivat vähäiset.

4.2.6 Vaikutukset hyvinvointialueisiin

Suomessa on 21 hyvinvointialuetta, jotka ovat vuoden 2023 alusta vastanneet aiemmin kunnille kuuluneiden sosiaali- ja terveystalvelujen sekä pelastustoimen tehtävien järjestämisestä. Hyvinvointialueiden on viimeistään vuoden 2026 alusta järjestettävä niiden kiinteistöjen jätehuolto, joiden toiminnot siirtyivät sote-uudistuksessa kunnilta hyvinvointialueille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueiden on tehtävä jätehuollon kilpailutukset viimeistään vuoden 2025 alussa tietäen mahdollisimman tarkasti, mitkä sote-toimipaikat kuuluvat sen omalle jätehuoltovastuulle ja mitkä kunnan vastuulle.

Ehdotettu muutos kunnan ja jätteen haltijan välisessä vastuunjaossa lisäisi vähäisessä määrin hyvinvointialueiden vastuuta yhdyskuntajätehuollosta, koska osalla sote-toimipaikoista jätehuoltovastuu siirtyisi kunnalta hyvinvointialueelle. Tällöin hyvinvointialue voisi hankkia

sote-toimipaikalleen kaikki jätehuoltopalvelut, mukaan lukien jätehuoltoa koskeva seuranta ja raportointi, yhdeltä palveluntarjoajalta. Nykytilanteessa toimipaikalla on järjestettävä erillinen keräys kunnan vastuulla olevalle asumisen jätteille ja jätteen haltijan vastuulle olevalle muulle jätteelle (muu yhdyskuntajäte kuin asumisen jäte, erityisjätteet, muut jätteet). Kunnan vastuulle jäisivät kotitalouskiinteistöt, mukaan lukien sellaiset kiinteistöt, joihin hyvinvointialue tai yritys tarjoaa sote-palvelua, mutta ei itse asumispalvelua. Ehdotettu vastuunjaon tarkentaminen helpottaisi jossain määrin jätehuollon kilpailutusten suunnittelua ja aloittamista hyvinvointialueiden valmistautuessa sote-voimaapanolain mukaisen siirtymäajan päättymiseen 2025–2026. Kokonaisuutena arvioiden nyt ehdotettu muutos ei ainakaan merkittävästi lisäisi jätehuoltopalvelujen hankinnasta hyvinvointialueille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa siihen nähden, mitä muutoksia jo hyväksytty sote-uudistus jätehuoltovastuisiin on aiheuttanut ja aiheuttaa.

Pienemmällä paikkakunnilla tai syrjäseuduilla ei välttämättä ole tarjolla kattavia yksityisiä jätehuoltopalveluja. Tällaisessa markkinapuutetilanteessa hyvinvointialue voi joutua edelleen turvautumaan kunnan jätehuoltopalveluun jätelain 33 §:ssä säädetyn kunnan toissijaisen jätehuoltovelvollisuuden nojalla. Hyvinvointialueen on kuitenkin ensisijaisesti hankittava palvelu markkinoilta ja läpikäytävä jätelain 33 §:ssä kuvattu menettely ennen kuin se voi sopia kunnan toissijaisesta jätehuoltopalvelusta. Näin ollen jätehuoltopalvelun lopullinen toimittaja ei välttämättä muutu, mutta palvelun hankkimiseen liittyvä hallinnollinen taakka lisääntyy.

Alueella, jossa kunnan vastuulle kuuluvan jätteen kuljetus hoidetaan kiinteistön haltijan järjestämänä, hyvinvointialue voisi jatkaa hankkimansa kuljetuspalvelun käyttämistä nykyiseen tapaan ehdotetun siirtymäajan mukaisesti, ja tällöin jätteet toimitettaisiin kunnan määräämään vastaanottoaikaan. Siirtymäajan päätyttyä tai hyvinvointialueen irrottauduttua kunnan jätehuoltojärjestelmästä siirtymäsäännöksen mukaisesti, hyvinvointialueen olisi hankittava jätehuoltopalvelu uudelleen, koska kunnan järjestämä jätteen vastaanottoaika ei enää olisi automaattisesti käytettävissä ja myös jätteen käsittelypalvelut olisi kuljetuksen ohella sisällytettävä hankintaan.

Ehdotettu muutos ei vaikuttaisi niiden sote-toimipaikkojen jätehuoltoon, joissa hyvinvointialue jatkaa toimintaa kunnan vuokralaisena sote-voimaapanolain (616/2021) 22 §:ssä säädetyllä tavalla. Esityksellä ei myöskään puututa sote-voimaapanolain perusteella säädetyn niin sanotun vuokra-asetuksen sääntelyyn, jonka mukaan kunnan ja hyvinvointialueen välinen vuokrasopimus siirtymäaikana 2023–2025/2026 sisältää kunnan järjestämän yhdyskuntajätteiden jätehuollon. Näin ollen hyvinvointialueiden ei esityksen seurauksena tarvitse kilpailuttaa niiden toimitilojen jätehuoltoa, joissa hyvinvointialue on joko kunnan tai yksityisen kiinteistöomistajan vuokralaisena, ja jätehuolto sisältyy vuokrasopimukseen vuokranantajan järjestämänä.

4.2.7 Ympäristövaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi suoria ympäristövaikutuksia. Kunnan vastuun rajaamisella voisi kuitenkin olla vähäisiä epäsuoria ympäristövaikutuksia. Esimerkiksi vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden ulkopuolella sijaitsevien sote-toimipaikkojen ja laitosasumisen saostus- ja umpisäiliölietteiden jätehuolto siirtyisi kunnan vastuulta jätteen haltijan vastuulle, mikä heikentäisi lietejätehuollon seurannan ja valvonnan tasoa nykyisestä. Valvonnan heikentyminen voisi joissain tapauksissa johtaa epäasianmukaiseen jätteenkäsittelyyn. Jos jätteen haltija ei tilaa saostus- ja umpisäiliölietteen tyhjennystä, lietteet valuvat lähiympäristöön, ja niiden sisältämät ravinteet ja haitta-aineet päätyvät vesistöihin. Kunnan vastuulla olevilla kiinteistöillä lietehuolto on tarkemmin kunnan hallinnassa: kunnan järjestämän kuljetuksen alueella kunta kilpailuttaa automaattisesti lietteen kuljetuksen kaikilta kiinteistöiltä ja hoitaa sen käsittelyn

jätevedenpuhdistamossa. Kiinteistön haltijan järjestämän kuljetuksen alueella kunnan viranomaisen seuraa ja valvoo kiinteistöjen liete-kaivojen tyhjennystä ja lietteiden kuljetusta siirtoasiakirjarekisteriin toimitettujen tai viranomaiselle raportoitujen tietojen perusteella.

Sama valvonnallinen muutos koskee kiinteitä jätteitä. Kunnan järjestäessä jätehuollon kiinteistöllä on kaikki vaadittavat keräysastiat ja kunta valvoo rekisterin kautta kaikkien kiinteistöjen liittymistä jätehuoltoon ja erilliskeräysvelvoitteiden noudattamista. Kunta järjestää biojätteen ja pakkausjätteen erilliskeräyksen taajamakiinteistöiltä, ja suuri osa sekajätteen kiinteistöittäisestä kuljetuksestakin on kunnan järjestämää. Jätteen haltijayritysten ja hyvinvointialueiden järjestämän jätehuollon valvontaa viranomaiset (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tai ely-keskus) eivät käytännössä voi nykyisillä resursseilla järjestää yhtä kattavasti ja tehokkaasti. Esimerkiksi erilliskeräysvelvoitteiden noudattamisen valvonta jää väistämättä vähäiseksi ja havaituissa laiminlyöntitapauksissa hallintopakoprosessit ovat työläisiä. Kunnat sen sijaan voivat käyttää vastuulleen kuuluvan jätteen osalta erilaisia jätelaissa säädettyjä ohjauskeinoja – kuten jätehuoltomääräyksiä, jätetaksaa ja jäteneuvontaa – etusijajärjestyksen mukaisen jätehuollon edistämiseksi. Mainitut ohjauskeinot eivät ole samalla tavalla kattavasti käytössä jätteen haltijan järjestämässä jätehuollossa, vaan ohjauksen taso vaihtelee jätteen haltijan hankkiman tai tilaaman yksityisen jätehuollon palveluvalikoiman mukaan.

4.2.8 Vaikutukset viranomaisiin

Esityksellä ei olisi vaikutusta viranomaisten välisiin toimivaltasuhteisiin. Jätelain 32 §:n muutoksen toimeenpano aiheuttaisi lisätyötä kuntien jätehuoltoviranomaisille. Vastuunjaon muutos olisi otettava huomioon kuntien jätehuoltomääräyksissä, jätetaksan määrittelyssä sekä jätehuoltoa koskevassa ohjeistuksessa ja neuvonnassa. Pysyvää lisätyötä kuntien viranomaisille ei kuitenkaan aiheutuisi.

4.2.9 Perusoikeusvaikutukset

Jätehuolto on välttämättömyyspalvelu, jonka järjestymisellä ja laadulla on vaikutuksia terveyteen ja ympäristöön. Jätelain 43 §:n mukainen kunnan jätehuollon palvelukokonaisuus on katsottu perustuslain 124 §:n tarkoittamaksi julkiseksi hallintotehtäväksi, jolla on kytkentä perustuslain 20 §:ssä tarkoitetun ympäristöperusoikeuden toteutumiseen. Ehdotettu jätelain 32 §:n muutos jakaisi pitkään asumisessa syntyvänä jätteenä tunnetun kokonaisuuden yhtäältä kunnan vastuulla olevaan ”kotitalousjätteeseen”, ja toisaalta asumista ja sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja tarjoavissa toimipaikoissa ja laitosasumisessa syntyvään jätteeseen, joka on jätteen haltijan, eli yleensä hyvinvointialueen, sote-palveluntuottajan tai muun palvelutoiminnan harjoittajan vastuulla.¹⁷ Kansalaisen näkökulmasta tämä tarkoittaisi sitä, että jätehuoltopalvelujen järjestäjä riippuisi asumismuodosta. Saman kunnan asukkaat olisivat käytännössä eri hintaisten ja myös laadultaan erilaisten jätehuoltopalvelujen piirissä asumismuodosta riippuen.

Tavanomaisessa kotitaloudessa – eli lähinnä omassa vuokra- tai omistusasunnossa ja vapaa-ajan asunnossa – asuva kansalainen pysyisi kunnan julkisen jätehuoltopalvelun piirissä. Jätehuollosta maksetaan jätetaksan mukaista jättemaksua, jonka vastineeksi saadaan lainsäädännössä ja kunnan jätehuoltomääräyksissä määritellyt palvelut kaikille yhdenvertaisin ehdoin. Näitä palveluja ovat esimerkiksi jätteiden keräys kiinteistöillä ja aluekeräyspisteissä sekä erilaiset jäteasemat ja jätelain 93 §:ssä kunnan velvollisuudeksi

¹⁷ Joissain tapauksissa kiinteistön haltija on myös jätteen haltija. Ks. edellä jakso 4.2.1.

säädetty jäteneuvonta. Nykytilanteessa sote-toimipaikat käyttävät kunnan jäteasemapalveluita erityisesti silloin, kun asukas muuttaa toiseen yksikköön tai menehtyy. Lisäksi erityisryhmät ovat voineet harjoitella kierrätystaitoja kunnan aluekeräyspisteillä.

Sote-toimipaikassa tai laitoksessa asuva ei esitetyn muutoksen tultua voimaan enää olisi kunnan jätehuollon piirissä, vaan palveluntuottajan järjestämän jätehuollon piirissä.¹⁸ Jätehuolto sisältyisi pakettiin, jossa asukas maksaa palvelun järjestäjälle asumisesta ja siihen kytketyistä sote-palveluista ja muista palveluista. Kun asukkaat eivät maksa kunnan jätemaksuja, he eivät myöskään ole oikeutettuja käyttämään kunnan järjestämiä aluekeräyspisteitä joillekin erityisjätteille. Toisaalta palveluntuottajan tulisi tarjota lainsäädännön mukaiset palvelut osana toimipaikan jätehuoltoa.

Esitys johtaisi vääjäämättä kansalaisten jätehuoltopalvelujen eriytymiseen, mutta sen vaikutus kansalaisten arkeen olisi vähäinen. Vaikka kunnan ja jätteen haltijan järjestämän jätehuollon sääntely ja valvonta eroavat toisistaan, ei ole perusteita olettaa, että kunnan ja jätteen haltijan järjestämän jätehuollon laadussa tai hinnassa olisi niin merkittäviä eroja, että kuntalaiset olisivat perusoikeuksien toteutumisen kannalta oleellisesti eriarvoisessa asemassa.

4.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaista koskevan ehdotuksen pääasialliset vaikutukset

4.3.1 Taloudelliset vaikutukset

Akkusetuksen mukaisten markkinavalvontatehtävien keskittäminen Tukesille lisää Tukesin nykyisiä akkujen ja paristojen markkinavalvontatehtäviä merkittävästi. Markkinavalvontaa edellyttävät artikkelit ja niitä täydentävät delegoidut säädökset tulevat voimaan useana peräkkäisenä vuotena alkaen 18.2.2024, viimeisten vaatimusten tullessa voimaan komission delegoitujen säädösten aikataulusta riippuen 18.8.2033 tai tämän jälkeen.

Tukes on arvioinut lisävoimavarojen tarpeen seuraavasti:

1000 €	2024	2025	2026-
Henkilöstökulut			
- Uudet tehtävät	180 (2 htv)	360 (4 htv)	540 (6 htv)
- asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävä		+ 2 htv	
Kulutusmenot (sis. testauksen)	50	200	200
- asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävä		+ 20	

¹⁸ Tästä poikkeuksena ovat tilanteet, joissa hyvinvointialue on sote-voimaannpanolaisissa määriteltynä siirtymäaikana 2023-2025/2026 vuokralaisena kunnan tiloissa, ja jätehuolto sisältyy vuokraan.

Edellä olevan lisävoimavaratarpeen lisäksi Tukesin tehtäväksi on ehdotettu asianmukaisen huolellisuuden toimintapolitiikoiden valvontatehtävää. Valvontatehtävän laajuutta on vaikea arvioida, sillä tehtävä on uusi niin yrityksille kuin Tukesille. Yrityksillä on suuri tiedontarve ja valmiita soveltamisohjeita ei ole. Akkuasetuksen mukainen asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävä myös poikkeaa Tukesin jo hoidettavana olevasta konfliktimineraalien valvonnasta. Myöskään valvottavien yritysten määrää ei ole pystytty toistaiseksi arvioimaan, sillä vaatimukset kohdistuvat yrityksiin, joiden liikevaihto ylittää 40 miljoonaa euroa. Tukes on arvioinut, että asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävä edellyttää yhteensä 200 000 euron lisävoimavaroja (2 htv + toimintamäärärahat). Myöhemmin selvitettäisiin erikseen tehtävän siirtämistä uudelle valtakunnalliselle lupa-, ohjaus- ja valvontavirastolle, joka tämän hetken arvion mukaan aloittaisi toimintansa vuonna 2026. Tukesin lisävoimavaratarve tältä osin olisi siten määräaikainen alkaen vuodesta 2025 siihen saakka, kunnes tehtävä olisi siirretty uudelle valtakunnalliselle virastolle. Muilta osin tehtävän edellyttämien voimavarojen olisi tarkoituksenmukaista olla pysyviä.

Jätelain muutosesityksellä ei sellaisenaan arvioida olevan suoria taloudellisia vaikutuksia kotitalouksille tai yrityksille. Esityksessä ei ehdoteta Tukesille uusien valvontamaksujen käyttöönottoa.

4.3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Tukes on jätelaissa säädetty akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaiseksi. Tukes on valvonut voimassa olevan valtioneuvoston asetuksen paristoista ja akuista mukaisesti eräiden vaarallisten aineiden rajoituksia, merkintävaatimuksia sekä jätehuoltokustannusten ilmoittamista tuotteen hinnassa.

Akkuasetus lisää merkittävästi akkuihin ja paristoihin sekä talouden toimijoihin kohdistuvia uusia vaatimuksia, mikä edellyttää alkuvaiheessa kattavaa viestintää, neuvontaa ja tiedottamista talouden toimijoille sekä oppimisaineistojen laatimista. Uusien vaatimusten tullessa voimaan viestintää jatketaan ja oppimisaineistoja päivitetään jatkuvasti. Riskiperusteinen, tasapuolinen ja EU:n markkinavalvonta-asetuksen mukainen markkinavalvonta saattaa edellyttää myös markkinavalvontalaissa olevien valvontakeinojen käyttöä jo siitä alkaen, kun tietyt akkuasetuksen velvoitteet tulevat sovellettavaksi. Viestintä, neuvonta ja tiedottaminen on sen sijaan tarpeen aloittaa jo siirtymäaikana, eli ennen velvoitteiden tuloa voimaan. Varsinainen markkinavalvonta voidaan aloittaa, kun talouden toimijat tuntevat riittävästi toimintaansa koskevat vaatimukset. Tukesin tehtävät laajenevat vaiheittain, sitä mukaa kun akkuasetuksen velvoitteet tulevat siirtymäsäännösten mukaisesti voimaan. Lisäksi delegoitujen säädösten sisällöllä voi olla merkittävää vaikutusta Tukesille tulevaan työmäärään.

4.3.3 Vaikutukset yrityksiin

Akkuasetuksen mukaiset akkuja ja paristoja koskevat vaatimukset ja talouden toimijoiden velvoitteet vaikuttavat merkittävästi yrityksiin. Nyt annettava esitys täydentää akkuasetusta markkinavalvontaviranomaisen tehtävien osalta. Markkinavalvontaviranomaisen toimenpiteet kohdistuvat talouden toimijoihin, jotka vastaavat akkujen ja paristojen vaatimustenmukaisuudesta. Esityksellä olisi siten välillisiä vaikutuksia yritysten toimintaan. Yritykset voivat olla akkuasetuksen tarkoittamia talouden toimijoita eli valmistajia, EU-maahantuojia, valtuutettuja edustajia tai jakelijoita. On toimijoiden etu, että uusista vaatimuksista tiedotetaan ja tarjotaan neuvontaa ja sen jälkeen valvotaan tehokkaasti ja tasapuolisesti. Voidaan katsoa, että myös toimijoita hyödyttää, että vaatimustenvastaisiin tuotteisiin puututaan.

Yritysten kannalta on tärkeää, että akkujen ja paristojen akkuasetuksen edellyttämä markkinavalvontatehtävät ja toimivalta on selkeästi säädetty. Koska markkinavalvontasääntelyä sovelletaan koko EU:n alueella, takaa yhdenmukainen sääntely tasavertaisemmat toimintaedellytykset sekä tasapuolisemmat kilpailunedellytykset myös verkkoympäristössä. Tätä kautta myös kuluttajien on entistä helpompaa luottaa siihen, että EU-markkinoilla olevat akut ja paristot ovat niille asetettujen vaatimusten mukaisia ja turvallisia, eivätkä aiheuta haittaa esimerkiksi ihmisten terveydelle tai ympäristölle.

Kaikkiaan akku- ja paristoalan toimijoita, joiden toimintaan akkuasetuksen vaatimusten markkinavalvonta kohdistuu, on Suomessa arviolta joitakin tuhansia. Talouden toimijoiden määrää voi arvioida esimerkiksi akkujen ja paristojen tuottajayhteisöjen jäsenmäärän kautta. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon, että osa yrityksistä on jäsenenä useassa tuottajayhteisössä, osa ei ole jäsenenä yhdessäkään tuottajayhteisössä ja osa talouden toimijoista ei välttämättä ole tuottajavastuussa. Tuottajayhteisön jäsenenä eivät esimerkiksi ole uudelleenkäyttösektorin toimijat tai erilaiset huoltoliikkeet. Akkujen ja paristojen osalta toimialan neljässä tuottajayhteisössä on jäsenenä yhteensä 1350 tuottajaa, joista lyijyakkutuottajayhteisöön kuuluu noin 350 tuottajaa ja sähköajoneuvojen ajovoima-akkutuottajayhteisöön noin 110 tuottajaa.

Tuottajayhteisöjen jäsenet saattoivat Suomen markkinoille vuonna 2022 kannettavia akkuja ja paristoja noin 3 750 tonnia, ajoneuvoakkuja ja -paristoja noin 17 600 tonnia sekä teollisuusakkuja ja -paristoja noin 22 800 tonnia. Valtaosa akuista ja paristoista on edelleen lyijyakkuja ja -paristoja. Vuonna 2022 markkinoille saatettiin lyijyakkuja ja -paristoja yhteensä noin 25 000 tonnia. Arvioiden mukaan litiumioniakkujen määrä seuraavien vuosien aikana kasvaa huomattavasti esimerkiksi energiavarastojen, sähköisten liikkumisvälineiden sekä täyssähköautojen kasvavan osuuden vuoksi.

Täsmällistä tietoa akkujen sekä näitä sisältävien laitteiden todellisesta määrästä Suomen markkinoilla ei käytännössä ole tällä hetkellä mahdollista saada, johtuen esimerkiksi EU:n tilastolainsäädännön rajoitteista sekä toimialan laajasta verkkoalustoilla tapahtuvasta kaupasta. Tulli kerää tietoa pääsääntöisesti EU-alueen ulkopuolelta maahan tulevista tavaroista, mutta muun muassa tullinimikkeistä johtuen tietoa joidenkin tuotteiden sisällä maahantuotujen akkujen ja paristojen osalta ei ole saatavissa. EU-alueen ulkopuolelta maahantuotujen akkujen ja paristojen osalta tietoa on saatavissa paremmin.

4.3.4 Ympäristövaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Komissio on arvioinut akkujen kysynnän 14-kertaistuvan vuodesta 2018 vuoteen 2030. Pääsyy kysynnän kasvuun on liikenteen sähköistyminen ja monenlaisten sähkövirtaa käyttävien langattomien laitteiden yleistymisen. Esimerkiksi sähköajoneuvojen ajovoima-akkuja tuotiin Suomeen vuonna 2022 noin 80 000 kpl. Autoala on arvioinut, että täyssähköautojen osuus ensirekisteröidyistä henkilöautoista on 42 prosenttia vuoteen 2025 mennessä ja tästä viiden vuoden kuluttua lähes 70 prosenttia. Arvioiden mukaan teollisuusakkujen (kuten energiavarastojen) ja ajoneuvoakkujen määrät tulevat kasvamaan noin 4–5 prosenttia. Teollisuusakkujen ja ajoneuvojen akkujen osalta litiumioniakkujen määrä kasvaa suhteessa enemmän, mutta myös muiden akkuluokkien, kuten lyijyakkujen, määrä kasvaa. Akkuasetuksen tavoitteena on pitää akkualan kasvu ja sen ympäristövaikutukset hallittavina ja kestävämpinä.

Alan toimijoiden kannalta on merkittävää, että markkinavalvontaviranomaisella on toimivalta sekä sen tarvitsemat resurssit valvoa akkuasetuksen vaatimusten ja velvoitteiden noudattamista. Esityksellä arvioidaan siten olevan myönteisiä ympäristövaikutuksia. Markkinavalvonnalla

voidaan varmistaa akkujen ja paristojen vaatimustenmukaisuutta markkinoilla ja näin ennaltaehkäistä tuotteista aiheutuvia riskejä muun muassa ympäristölle.

Esityksellä arvioidaan olevan myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Markkinavalvonnan laajentuessa ehkäistään ja vähennetään akkujen ja paristojen haitallisia ympäristövaikutuksia ja varmistetaan turvallinen ja kestävä akkujen ja paristojen arvoketju kaikille akuille ja paristoille.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Muut vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Kunnan jätehuoltovastuun rajaaminen

Jätelain 32 §:n 1 momentin muuttamiseksi tarkasteltiin ehdotetun lisäksi kahta muuta vaihtoehtoa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa raja kunnan vastuun ja jätteen haltijan vastuun välillä olisi määritetty sote-toimipaikassa tarjottavan hoidon tai hoivan määrän perusteella. Lähinnä ympärivuorokautisen palveluasumisen toimipaikat olisivat olleet jätteen haltijan vastuulla, ja enemmän asumiseen painottuvat toimipaikat kunnan vastuulla. Vaihtoehdon ei kuitenkaan katsottu selkeyttävän vastuunjakoa nykyiseen verrattuna. Se ei myöskään antaisi sote-palveluntuottajille ja hyvinvointialueille mahdollisuutta järjestää erilaisten jätelajien jätehuoltoa kokonaisuutena, koska muussa kuin ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä jätehuoltovastuut hajautuisivat kunnan (asumisen jäte) ja jätteen haltijan (muu kuin asumisen jäte) kesken.

Toisessa tarkastellussa vaihtoehdossa jätehuollon asiakkaille eli hyvinvointialueille ja sote-palveluntuottajille olisi jätetty osittainen valinnanvapaus. Tämä olisi voitu toteuttaa esimerkiksi niin, että muut kuin ympärivuorokautisen palveluasumisen toimipaikat jäisivät edelleen kunnan jätehuollon piiriin, mutta ne voisivat kunnalle ilmoittamalla ryhtyä itse järjestämään jätehuoltoa. Liian usein toistuvien muutosten ehkäisemiseksi vaihtoehtoon olisi todennäköisesti ollut tarpeen liittää esimerkiksi 3 vuoden vähimmäisaika, jonka kuluessa tehtyä ilmoitusta ei saisi perua. Tätä vaihtoehtoa pidettiin joustavana ottaen huomioon, että varsinkin pienimmissä ja haja-asutusalueella sijaitsevilla yrityksillä on halukkuutta jäädä kunnan jätehuollon piiriin. Sote-toimipaikat voisivat valita kunnan järjestämän ja itse järjestämänsä jätehuollon välillä. Valinnanvapauden käytännön toteuttamisen arvioitiin kuitenkin lisäävän epävarmuutta kunnan jätehuoltojärjestelmän suunnittelussa ja jätteenkuljetusurakoiden hallinnoinnissa. Ilmoitusten tekeminen ja peruminen lisäisivät jonkin verran jätteen haltijan ja kunnan jätelaitosten hallinnollista taakkaa. Taakan arvioitiin olevan merkittävää suhteessa sillä saavutettavaan joustavuuseen.

5.1.2 Kirjojen kierrätyksen edistäminen

Kirjojen uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen kohdistuvan sääntelyn kehittämisen osalta saatiin perusvalmistelun ja lausuntokierroksen aikana useampia ehdotuksia. Esiin tuotuja vaihtoehtoja olivat:

a) oma ja muista paperituotteista erillinen tuottajavastuujärjestelmä kirjoille, jolloin kirjojen tuottajien olisi perustettava oma tuottajayhteisö kirjoille, rekisteröitävä tuottajayhteisö tuottajarekisteriin ja järjestettävä kirjojen erilliskeräys, kierrätys ja muu jätehuolto

b) green deal -sopimus, jossa osapuolet yhdessä ympäristöministeriön kanssa sopisivat kirjojen uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen liittyvistä tavoitteista ja toimista voimassa olevan

lainsäädännön puitteissa; tavoitteiden toteutumista ja tarvetta uusille toimenpiteille seurattaisiin vuosittain sopimuksen ohjausryhmässä¹⁹

c) esityksen lausuntoversioon sisällytynyt ehdotus, jonka mukaan kirjat sisällytettäisiin paperituotteiden tuottajavastuuseen ja tuottajat velvoitettaisiin keräämään käytöstä poistetut kirjat muiden paperituotteiden tapaan pääosin asuinkiinteistöiltä

d) kirjojen sisällyttäminen paperin tuottajavastuujärjestelmään siten, että tuottajia ei velvoitettaisi keräämään kirjoja muiden paperituotteiden tapaan asuinkiinteistöiltä, vaan kirjojen erilliskeräyksestä säädettäisiin erikseen keräyspaperiasetuksessa.

Lausuntokierroksen jälkeen vaihtoehtoja tarkasteltiin vertaamalla niiden hyviä ja huonoja puolia. Erillinen tuottajavastuujärjestelmä kirjoille (a) olisi kustannuksiltaan kohtuuttoman suuri ottaen huomioon kirjojen kokonaismäärä ja se, että muille paperituotteille on jo olemassa tuottajavastuu sekä sen toteuttamiseen tarvittavat rakenteet, joiden kautta kirjojen uudelleenkäyttöä ja kierrätystä voidaan edistää. Myös green deal -malli (b) arvioitiin turhan byrokraattiseksi ja kustannuksiltaan kohtuuttomaksi, jotta siihen kannattaisi ryhtyä pelkästään kirjojen uudelleenkäytön ja kierrätyksen edistämiseksi. Lausuntokierroksella ollutta tuottajavastuumallia (c), jossa kirjat kerättäisiin kiinteistöiltä yhdessä muiden paperituotteiden kanssa, puoltaisi kirjojen kierrätyksen helppous asukkaille. Kirjojen kiinteistökohtaisen keräyksen arveltiin kuitenkin aiheuttavan kohtuuttomia kustannuksia – lähinnä kirjaperin ja muun keräyspaperin erottelutarpeen johdosta – ja siten vaarantavan paperinkierrätyksen kustannustehokkuuden. Kirjojen siirtäminen tuottajavastuun piiriin siten, että niiden erilliskeräyksestä säädettäisiin erikseen (d), arvioitiin alustavasti sopivaksi kompromissiksi, jonka avulla kirjojen uudelleenkäyttöä ja kirjaperin kierrätystä voidaan edistää tuottajavastuullisesti, aiheuttamatta kuitenkaan kohtuuttomia lisäkustannuksia paperin tuottajille. Media-ala ja graafinen teollisuus kuitenkin vastustivat kompromissiehdotusta, ja siitä päätettiin luopua.

5.1.3 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomainen

Valmistelun aikana selvitettiin myös vaihtoehtoa, jossa ajoneuvojen akkujen markkinavalvontatehtävä olisi säädetty Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi. Liikenne- ja viestintävirasto toimii moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/858 tyyppihyväksyntä- ja markkinavalvontaviranomaisena. Tyyppihyväksynnällä tarkoitetaan kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettua menettelyä, jossa hyväksyntäviranomainen varmentaa ajoneuvo- tai komponenttityypin täyttävän sitä koskevat tekniset vaatimukset. Akut ja paristot eivät kuulu asetuksen (EU) 2018/858 soveltamisalaan eivätkä ne ole siten sisältyneet Liikenne- ja viestintäviraston markkinavalvontaan. Liikenne- ja viestintävirasto valvoo ajoneuvojen käytönaikaista turvallisuutta niin sanotun yleisen turvallisuusasetuksen (EU) 2019/2144 mukaisesti.

Valmistelussa päädyttiin vaihtoehtoon, jossa kaikki akkuasetuksen mukaiset markkinavalvontatehtävät keskitettäisiin Tukesille. Akkuasetuksessa ei säädetä akun toiminnasta ajoneuvossa, vaan vahvistetaan akkujen ja paristojen kestävyttä ja turvallisuutta koskevat vaatimukset sekä merkintä- ja tietovaatimukset, joiden mukaisesti akkuja ja paristoja

¹⁹ <https://ym.fi/green-deal-sopimukset>

voidaan saattaa markkinoille tai ottaa käyttöön unionissa. Monet uudet akkuasetuksen velvoitteet (kuten hiilijalanjälki, suorituskyky- ja kesto vaatimukset, kierrätettyä sisältöä koskevat vaatimukset, akkupassi) vaativat syvällistä perehtymistä, akkuluokasta riippumatta. Useisiin velvoitteisiin on tulossa lisäksi delegoituja säädöksiä, jolloin näiden valmisteluun osallistuminen ja EU-koordinaatio jakautuisi kahdelle eri viranomaiselle. Osaamisen keskittäminen kaikkien akkuluokkien osalta yhdelle markkinavalvontaviranomaiselle on tästä syystä perusteltua.

Markkinavalvonnan piirissä ovat kaikki kolmansista maista unionin markkinoille tuotavat akut ja paristot riippumatta siitä, tuodaanko ne erillisinä vai tuotteisiin sisältyvinä tai niihin lisättyinä. Valvonnan piiriin kuuluvat myös ne akut ja paristot, jotka on valmistettu uudelleenkäyttöön tai käyttötarkoituksen muuttamiseen tai joiden käyttötarkoitus on muutettu tai jotka on valmistettu uudelleen. Kun tehtävä on keskitetty yhdelle viranomaiselle, ei toimivallan jaossa jää epäselvyyttä myöskään näissä tilanteissa.

5.2 Muiden maiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot

5.2.1 Jätehuollon vastuut Ruotsissa ja Tanskassa

Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti yhdyskuntajätehuollon vastuunjakoja Ruotsissa ja Tanskassa. Molemmissa maissa kunnan vastuu jätehuollosta on viime vuosiin saakka ollut merkittävästi laajempi kuin Suomessa, jossa kunnan vastuuta on viimeisen 25 vuoden aikana purettu asteittain joko ottamalla käyttöön tuottajavastuu tai siirtämällä yritystoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto kunnan vastuulta jätteen haltijayrityksille.²⁰

Ruotsissa ja Tanskassa kunnan laajaa vastuuta yhdyskuntajätehuollossa on alettu purkamaan vasta aivan viime vuosina, ja muutokset ovat osin vielä kesken tai toimeenpanovaiheessa. Siksi Ruotsin ja Tanskan tarkka vertailu Suomen tilanteeseen on hankalaa.

Ruotsissa kunnat vastaavat pääosin kunnan alueella syntyvän yhdyskuntajätteen kuljetuksesta ja käsittelystä.²¹ Yhdyskuntajätteeksi katsotaan myös muu kuin kotitalouksista peräisin oleva jäte, jos se lajiltaan ja koostumukseltaan vastaa kotitalouksista peräisin olevaa jätettä, lukuun ottamatta joitakin erikseen ympäristökaaren 15 luvun 3 §:ssä lueteltuja poikkeuksia, kuten rakennus- ja purkujätettä ja tuotannossa syntynyttä jätettä. Siten myös yrityksissä syntyvä yhdyskuntajäte kuuluu kunnan vastuulle, jos se vastaa laadultaan kotitalousjätettä. Myös erilaisten asumispalvelujen jätteet kuuluvat kunnan vastuulle. Tuottajavastuun piiriin kuuluvien yhdyskuntajätteiden jätehuolto ei yleensä kuulu kunnan vastuulle. Pakkausjätteiden keräys säädettiin kuitenkin kunnan vastuulle 2024 alusta lukien.

Ruotsin lainsäädännössä korvattiin vuonna 2020 kotitalousjätteen (hushållsavfall) käsite jätedirektiivin mukaisella käsitteellä yhdyskuntajäte (kommunalt avfall) ja käsitteen muutos heijastuu myös kunnan vastuun määrittelyyn. Tämä on Ruotsissa aiheuttanut epä tietoisuutta muutoksen vaikutuksista kunnan vastuun laajuuteen. Ruotsissa selvitetään parhaillaan tästä aiheutuvia mahdollisia muutostarpeita yhdyskuntajätehuollon vastuiden määrittelyyn.

Tanskassa jätehuoltovastuita koskevaa sääntelyä uudistettiin merkittävästi 2020-luvun alussa. Lakimuutoksilla aiemmin laajaa kuntavastuuta on purettu ja yksityisten yritysten roolia jätehuollon järjestämisessä on vahvistettu. Jätehuollosta säädetään Tanskan

²⁰ Ks. tarkemmin edellä 4.2.1.

²¹ Miljöbalk (1998:808) 15 kap. 20, 20 a ja 21 §.

ympäristönsuojelulaissa (Miljøbeskyttelsesloven)²² ja täytöntöönpanomääräyksissä *Bekendtgørelse om Affald*²³ ja *Bekendtgørelse om affaldsregulativer, gebyrer og aktører*²⁴.

Tanskan jätelainsäädännössä yhdyskuntajäte jaetaan kotitalousjätteeseen (kotitalouksissa syntyvä jäte) ja kotitalousjätteen kaltaiseen jätteeseen (muualla kuin kotitalouksissa syntyvä jäte, joka koostumukseltaan vastaa kotitalousjätettä). Kunnilla on vastuu kotitalousjätteen jätehuollosta, ja jätteen haltija vastaa kotitalousjätteen kaltaisen jätteen jätehuollosta. Pienet yritykset voivat kuitenkin liittyä kunnan järjestämään jätteen keräykseen, jos jäte vastaa laadultaan ja määrältään kotitalousjätettä. Kunta voi myös kerätä omassa toiminnassaan syntyvän jätteen sekä yritysjetteen saarilta, joille ei ole pysyvää siltayhteyttä.

Epäselvissä tapauksissa kunnan viranomainen määrittelee tapauskohtaisesti, mikä jäte on kunnan vastuulle kuuluvaa kotitalousjätettä tai jätteen haltijan vastuulle kuuluvaa kotitalousjätteen kaltaista jätettä tai muuta jätettä. Epävirallisen ohjeistuksen mukaan esimerkiksi sairaaloiden potilasjäte, koulujen oppilaiden tuottama jäte ja työpaikkojen jäte ovat jätteen haltijan vastuulle kuuluvaa kotitalousjätteeseen rinnastettavaa jätettä, ja opiskelija-asuntoloiden jätteet kunnan vastuulle kuuluvaa kotitalousjätettä.

Tanskassa rajoitetaan lainsäädännöllä kuntien oikeutta osallistua toimintaan, joka liittyy jätteen kierrätykseen. Muutos tarkoittaa, että kunnat eivät saa omistaa suoraan tai välillisesti laitoksia, jotka kierrättävät jätettä, eivätkä sijoittaa tällaisiin laitoksiin.²⁵ Vastaava kielto laajenee koskemaan jätteen polttoa kesästä 2025 lähtien.

5.2.2 Paperin jätehuolto Ruotsissa ja Tanskassa

Ruotsissa oli pitkään voimassa paperin tuottajavastuu, mutta se kumottiin 1.1.2022 alkaen, ja vastuu sanomalehtien ym. keräämisestä siirtyi kunnille. Kunnat keräävät yleensä sanomalehdet, aikakauslehdet, luettelot, lentolehtiset, esitteet, tulostinpaperit, piirustuspaperit ja taskukirjat. Taskukirjat kerätään yhdessä muun paperin kanssa, mutta kovakantiset kirjat pitää viedä kuntien kierrätyskeskuksiin. Jokainen kunta päättää itse, miten keräys järjestetään. Keräystapa vaihtelee kunnittain. Esimerkiksi joissakin kunnissa sanomalehdet ja kirjekuoret kerätään samaan astiaan. Jossakin kunnissa taas kirjekuoria ei saa liimojen takia laittaa paperinkeräykseen vaan ne pitää kerätä ja käsitellä sekajätteenä tai energiajätteenä.

Tanskassa paperi ei kuulu tuottajavastuun piiriin, vaan sen jätehuollosta huolehtivat kunnat ja jätteen haltijayritykset. Kunnilla on erilaisia lajitteluohjeita paperinkeräykselle. Tanskan ympäristöministeriön lajitteluoppaassa kirjat neuvotaan viemään paperijätteen keräysastian sijaan uudelleenkäyttökeskukseen.²⁶

²² LBK nr 100 af 19/01/2022.

²³ BEK nr 2512 af 10/12/2021.

²⁴ BEK nr 938 af 20/06/2022.

²⁵ Edell.

²⁶ Sortering af affald – Miljøstyrelsen (mst.dk)

6 Lausuntopalaute

6.1 Kunnan jätehuoltovastuun rajaaminen, kirjojen tuottajavastuu ja muut jätehuoltoa koskevat säännösehdotukset

6.1.1 Lausuntopalautteen pääasiallinen sisältö

Esitysluonnos kunnan vastuun rajaamisesta kotitalousjätteeseen, kirjojen tuottajavastuusta ja muista teknisluontoisista täsmennyksistä oli lausuntokierroksella lausuntopalvelu.fi - tietoaustalla 16.2.-28.3.2024.

Lausuntoja annettiin yhteensä 88, joista 82 lausuntopalveluun ja 6 ympäristöministeriön kirjaamoon. Lausujien joukossa oli ministeriöitä, jätehuoltoa valvovia viranomaisia ja lupaviranomaisia, kuntia ja kuntien jätelaitoksia edustavia tahoja, kiertotalous- ja jätehuoltoalan yksityisiä yrityksiä edustavia tahoja, jätteen haltijayrityksiä edustavia tahoja sekä hyvinvointialueita. Lausunnot ja niistä tehty yhteenveto ovat saatavissa [Valtioneuvoston hankeikkunassa tunnuksella YM48:00/2023](#).

Kunnan vastuun rajaaminen kotitalousjätteeseen

Kunnan vastuun rajaamisen osalta lausuntopalaute jakautui selvästi ehdotuksen kannattajiin ja vastustajiin. Ehdotusta kannattivat jätehuoltoalan yrityksiä edustavat tahot sekä pääosa jätteitä tuottavista sote-alan yrityksistä. Hyvinvointialueiden lausunnot jakautuivat esitystä kannattaviin ja vastustaviin – pääosin hyvinvointialueet suhtautuivat kuitenkin kriittisesti esitykseen. Kuntien jätehuoltoviranomaiset ja jätelaitokset vastustivat ehdotusta. Lausuntopalaute sisälsi runsaasti konkreettisia muutos- ja lisäysehdotuksia esitysluonnokseen. Vaikutusarvioita pidettiin monelta osin puutteellisina.

Esityksen kannattajat toivat esiin sen selkeyttävää vaikutusta kunnan ja jätteen haltijan väliseen vastuunjakoon. Kannattajat pitivät hyvänä, että vastuu jätteenhuollosta olisi jätteen haltijalla riippumatta siitä, mikä on kiinteistöllä tapahtuvan asumisen ja siihen liitettyjen erilaisten sote-palveluiden keskinäinen painoarvo toimipaikan palvelukokonaisuudessa. Kannattajien mukaan muutos yhdenmukaistaisi vastuita erilaisten julkisten palveluiden jätehuollosta sekä mahdollistaisi järkevämmän jätehuoltopalveluiden kilpailuttamisen.

Monissa esitystä kannattavissa lausunnoissa pidettiin hyvänä, että vankilat, armeijan majoituskasarmit ja muu vastaava laitosasuminen rajataan erillisellä maininnalla pois kunnan vastuulta. Armeijan majoituskasarmien ja vankiloiden osalta ehdotus ei kuitenkaan aiheuttaisi muutosta nykytilaan, koska näillä kiinteistöillä syntyvien jätteiden jätehuolto on jätteen haltijan järjestämää. Esityksen kannattajien mukaan markkinoiden avaaminen parantaisi jätehuollon palvelutasoa, koska yksityinen jätehuoltosektori kykenisi tarjoamaan kuntaa laadukkaampaa tukea ja koulutusta jätteiden lajitteluun sekä räätälöimään palvelua asiakas- ja kohdekohtaisesti.

Esityksen vastustajien mukaan useat perättäiset muutokset jätehuollon vastuisiin vaikeuttavat kuntien jätehuollon kehittämistä ja tekevät osan kuntien investoinneista turhiksi. Vastustajat toivat myös esiin, että lakiluonnosta ja sen vaikutuksia jätehuoltoon olisi arvioitava osana jo aiemmin tehtyjen ja tulossa olevien lainsäädännön muutosten kokonaisuutta, eikä pelkästään yksittäisenä jätelain muutoksena. Lakimuutoksen arvioitiin vaikeuttavan ympäristö- ja jätteepoliittisten tavoitteiden saavuttamista, kuten kierrätysasteen nostoa. Kuntavastuun rajaamisen arvioitiin vähentävän erilliskeräystä ja yhdyskuntajätehuoltoon muun ohella kunnan jätetaksan ja jäteneuvonnan avulla kohdistuvaa ohjausta. Lisäksi useissa lausunnoissa arvioitiin,

ettei lakimuutos selkiytä vastuunjakoa yksityisten ja julkisten toimijoiden välillä, vaan pikemminkin aiheuttaa uusia tulkintaerimielisyyksiä.

Esityksen vastustajat olivat myös huolissaan asukkaiden yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Ehdotettu vastuunjakon muutos johtaisi tilanteeseen, jossa asukkaiden jätehuollon laatu ja kustannukset riippuvat asumismuodosta. Sote-asumisyksikössä asuvat jäisivät ilman perusmaksulla katettavia kunnan jätehuoltopalveluita, kuten tekstiilijätteenkeräystä, täydentävää pakkausjätteen keräystä, lääkkeiden ja muiden vaarallisten jätteiden keräystä, jäteneuvontaa ja jätehuollon viranomaistyötä. Osa lausujista katsoi, että muutos olisi ongelmallinen perustuslain 6 §:ssä tarkoitetun kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta.

Monet hyvinvointialueet toivat esiin huolen rahoituksen riittävydestä uudistuksen toteuttamiseen. Muutos edellyttäisi yksiköiden tilavuokrasopimusten uudelleen määrittelyn eri kiinteistön omistajien kanssa, koska tällä hetkellä asumispalveluiden tilavuokriin on sisällytetty kunnan järjestämän jätehuollon kustannukset. Useat kunnalliset toimijat toivat esiin huolen jätehuollon huoltovarmuuden toteutumisesta asumisyksiköissä.

Monet lausujat toivat esiin tarkentamistarpeita esitysluonnoksessa käytettyyn terminologiaan. Lisäksi tuotiin esiin, ettei jätteen haltijataho ole aina selvä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä tulleiden kiinteistöjen omistus- ja hallintasuhteiden muutosten takia. Hyvinvointialueet sekä yksityiset palveluiden tuottajat toimivat usein kuntien tai yksityisten tahojen omistamissa kiinteistöissä, joissa kiinteistön omistaja on vastuussa jätehuollon järjestämisestä. Vuokrasopimukseen on sisällytetty kunnan järjestämän jätehuollon kustannukset. Lisäksi useissa lausunnoissa nostettiin esiin tarve selkeyttää vastuunjakoa tilanteessa, jossa kiinteistöllä on useampia huoneistoja, joista osa kuuluisi lainsäädännön pääsäännön mukaan kunnan ja osa jätteen haltijan vastuulle.

Useat jätehuoltoyrityksiä edustavat tahot ehdottivat hallitusohjelman toteuttamiseksi lisää rajauksia kunnan jätehuoltovastuuseen. Kuntavastuun ulkopuolelle haluttaisiin rajata kaikki y-tunnuksellinen yritystoiminta, joka liittyy loma-asuntojen vuokraamiseen. Lisäksi toivottiin, että niin sanotun remonttijätteen osalta kunnan vastuu rajattaisiin selvästi vain kotitalouden itse tekemiin remonteihin ja jätelain 32 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen niin sanottu kivijalkasääntö joko kumottaisiin tai rajattaisiin tarkemmin. Ehdotettiin myös 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun kunnan hallinto- ja palvelutoimintojen jätehuollon rajaamista pois kunnan vastuulta.

Kirjojen sisällyttäminen keräyspaperin tuottajavastuuseen

Kirjojen tuottajavastuuta koskeva ehdotus sai ristiriitaisen lausuntopalautteen. Kirja- ja kustannusalan yrityksiä edustavien mukaan ehdotus edistäisi kirjojen kierrätystä ja kirja-alan hiilineutraaliutta. Ehdotuksen kannattajat toivat esiin, että kirjojen uudelleenkäytölle on jo muodostunut liiketoimintaa antikvariaateissa, vertaiskaupassa ja kierrätyskeskuksissa. Kannattajien mukaan kirjojen sisäisivut toimivat uusioraaka-aineena niin ulkomailla kuin Suomessa. Kannattajat katsoivat myös, että useilla alueilla Suomessa ehdotus ei muuttaisi olennaisesti kirjojen keräyskäytäntöjä, koska kirjat on pitkään kerätty kierrätykseen yhdessä muun keräyspaperin kanssa.

Nykyiset keräyspaperin tuottajat ja niitä edustavat tuottajayhteisöt omistajineen vastustivat ehdotusta. Vastustajien huolina olivat erityisesti ehdotuksen kohtuuttomina pidetyt kustannukset paperin kierrätykselle ja ehdotuksen jätehierarkian vastaisuus.

Nykyisiä keräyspaperin tuottajia edustavien tahojen vastustus kohdistui voimakkaimmin kirjojen kiinteistökohtaiseen keräykseen, jossa kirjat saisi laittaa kiinteistöllä sijaitsevaan paperinkeräysastiaan. Kirjat ovat vastustajien mukaan muuta keräyspaperia heikkolaatuisempaa raaka-ainetta, ja siksi kirjat olisi eroteltava muusta paperista jo keräysvaiheessa. Kirjojen erottelu jälkikäteen muusta paperista aiheuttaisi vastustajien mukaan merkittävät lisäkustannukset, mikä nostaisi keräyspaperin hintaa.

Myös kirjojen uudelleenkäyttöä edistävät toimijat vastustivat kirjojen kiinteistökohtaista keräystä, vaikka muutoin pitivät tuottajavastuuta hyvänä ideana. Heidän arvionsa mukaan ehdotus johtaisi kirjojen uudelleenkäytön vähentymiseen. Jos kirjojen pois heittämisestä kiinteistön paperinkeräysastiaan tehdään liian helppoa, tämä voi uudelleenkäyttötoimijoiden mukaan johtaa siihen, että uudelleenkäyttöön ohjautuvien kirjojen määrä vähenee. Vastustajien mukaan esitys onkin jätelain etusijajärjestyksen vastainen, koska kierrätystä edistetään jätehierarkiassa ylempänä olevan uudelleenkäytön kustannuksella.

Useassa ehdotusta vastustavassa lausunnossa esitetyn näkemyksen mukaan lainsäädäntöön perustuva tuottajavastuu tulisi korvata keskeisten osapuolten välisellä puitesopimuksella, jolla edistetään kirjojen uudelleenkäyttöä ja kierrätystä sekä samalla turvataan kirja- ja kustannusalan hiilineuraalisuustavoitteiden saavuttaminen. Lausunnoissa esimerkkinä toimivasta sopimusmallista mainittiin maatalousmuovien kierrättäminen: muovipakkausten tuottajayhteisö Sumi Oy koordinoi vapaaehtoista kierrätysyhteisöä, jossa maatalousmuovien valmistajat, maahantuojat ja myyjät järjestävät maatalousmuovien uudelleenkäytön tai kierrätyksen.

Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustaminen

Ehdotettu uusi 5 c § sai pääosin negatiivista palautetta lausujilta. Muutamat viranomaiset ja jätteenhaltijayrityksiä edustavat tahot kannattivat ehdotusta ja katsoivat, että se edistäisi osaltaan jätelain 8 §:n mukaista etusijajärjestyksen toteutumista ja kiertotalousmarkkinoita sekä vähentäisi byrokratiaa. Aluehallintovirastojen mukaan muutos todennäköisesti vähentäisi ristiriitatilanteita koskien materiaalien jäteluonnetta tunnettujen jäteperäisten raaka-aineiden osalta. Vähemmän tunnettujen jäteperäisten aineiden ja esineiden kohdalla epäselvyydet saattaisivat kuitenkin lisääntyä.

Ehdotukseen kriittisesti suhtautuvissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota säännöksen muotoilun epätasällisyyteen. Hallituksen esityksessä käytettyä ”menettelytapa”-termiä ETA-maassa saadun ei enää jätettä (EEJ)-tuotestatuksen tai sivutuotestatuksen saaneelle aineelle tai esineelle pidettiin epätarkkana. Aluehallintovirastot toivat esiin, että ehdotettavan menettelyn, viranomaisvastuiden jakautumisen ja puuttumiskynnyksen epäselvyyksillä on yhteys päätöksen pysyvyyssuojaan ja sitä kautta perustuslainmukaisuuteen. Lisäksi viranomaiset toivat esiin huolen ehdotetun säännöksen vaikutuksista viranomaisten mahdollisuuksiin valvoa ja puuttua ympäristö- ja terveyshaittaa aiheuttavien aineiden tuontiin ennakkollisen valvonnan puuttuessa. Lausunnoissa pidettiin tärkeänä, että viranomaisilla on mahdollisuus puuttua EEJ- ja sivutuoteluokitukseen muidenkin jätelain 5 a ja b §:ssä säädettyjen kriteerien kuin ympäristö- ja terveyshaitan perusteella. Jätehuoltoalan yrityksiä edustavien lausunnoissa epäiltiin ehdotuksen luovan kahdet markkinat uusiomateriaaleille, koska ehdotus voisi johtaa siihen, että sama materiaali voisi toisesta ETA-maasta tuotuna olla tuote, mutta Suomessa tuotettuna jätettä.

35 § Kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta poikkeaminen

Esityksen ehdotus, jonka mukaan jätelain 35 §:n 4 momentissa säädetty kunnan toimivalta poiketa tietyissä olosuhteissa kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämisestä laajennettaisiin kaikkiin yhdyskuntajätteisiin, sai lausunnonantajilta ristiriitaisen vastaanoton.

Monet lausujat toivat esiin, että säännös olisi osin turha ja päällekkäinen jo olemassa olevien jätteenkeräyksestä poikkeamisen säännöksiin nähden. Lausuntojen mukaan kunnille on jo 15 §:n ja 91 §:n sääntelyssä luotu riittävä mahdollisuus poiketa erilliskeräysvelvoitteista siltä osin, kuin poikkeukset ovat paikallisesti tarpeen.

6.1.2 Lausuntopalautteen perusteella esitykseen tehdyt muutokset

Kunnan jätehuoltovastuuta koskevaan jätelain 32 §:ään tehtiin lausuntopalautteen perusteella täsmennyksiä pykälän tarkoituksen ja sisällön selventämiseksi:

- Pykälän 1 momentin 1 kohdassa pyrittiin yhdenmukaistamaan säännöksessä käytettyä terminologiaa sote-lainsäädännössä käytettyyn käsitteistöön.
- Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että säännöksen sanamuodosta tulee entistä selvemmin ilmi se, että liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte voidaan kerätä yhdessä kuntavastuullisen jätteen kanssa vain, jos liikehuoneiston haltija ja kiinteistön haltija ovat näin sopineet.
- Pykälän 2 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että kunnan vastuu vaarallisista jätteistä rajautuu myös pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuihin kotitalouden jätteisiin.
- Lain 86 §:n 3 momenttiin ehdotetaan teknistä muutosta siten, että säännöksessä käytetty ilmaus ”asumisessa syntyvä jäte” korvataan vastaamaan ehdotettua uutta 32 §:n ilmausta ”kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvä jäte”.

Säännösmuutosten lisäksi pykäläkohtaisiin perusteluihin tehtiin muutoksia, joilla pyritään tarkentamaan jätehuoltovastuita koskevia rajauksia sekä yhdenmukaistamaan terminologiaa sote-lainsäädännössä käytettyyn käsitteistöön. Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan perusteluita ehdotetaan tarkennettavaksi niiden kiinteistöjen osalta, joilla syntyy sekä kunnan että jätteen haltijan vastuulle kuluvaan jätettä. Lisäksi perusteluissa ehdotetaan selvennettäväksi, miten jätehuoltovastuita ja erityisesti jätteen haltijan vastuuta tulisi arvioida tilanteissa, joissa jätehuolto sisältyy vuokranantajan palveluun ja tämän perimään vuokraan.

Kirjojen tuottajavastuuta koskevasta ehdotuksesta luovuttiin.

Jätelain 5 c §:n säätämistä ja jätelain 35 §:n muuttamista koskevista ehdotuksista luovuttiin lausuntopalautteen perusteella.

Säännösten ja niiden perustelujen lisäksi esityksen vaikutusten arviointiin tehtiin runsaasti tarkennuksia lausuntopalautteen perusteella.

6.2 Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomainen

6.2.1 Lausuntopalautteen pääasiallinen sisältö

Akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaista koskeva esitysluonnos oli lausuntokierroksella lausuntopalvelu.fi -tietoaalustalla 2.4.-23.4.2024. Saapuneet lausunnot ovat nähtävillä [Valtioneuvoston hankeikkunassa tunnuksella YM005:00/2023](#).

Lausuntoja saapui yhdeksäntoista kappaletta, joista kolmella ei ollut lausuttavaa. Lausunnon antoivat Akkuteollisuus ry, Energiateollisuus ry, Envor Recycling Oy, Innovaatiokeskus Business Finland, Kaupan liitto, Kemianteollisuus ry, Kierrätysteollisuus ry, Kuusakoski Oy,

liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenne- ja viestintävirasto, oikeusministeriö, Pirkanmaan ELY-keskus, Recser Oy, Suomen Romukauppiaiden liitto ry, Teknisen Kaupan Liitto ry, Tulli, työ- ja elinkeinoministeriö, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto ja valtiovarainministeriö.

Työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Pirkanmaan ELY-keskus, Traficom sekä useat muut lausunnonantajat kannattivat akkuasetuksen mukaisen markkinavalvontaviranomaisen tehtävän sijoittamista Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle. Yhdessäkään lausunnossa ei vastustettu ehdotusta.

Lisäksi lähes kaikki lausunnonantajat huomauttivat Tukesille ehdotetun uuden valvontatehtävän riittävän ja pysyvän resursoinnin tärkeydestä. Lausunnoissa nostettiin esiin pääministeri Petteri Orpon kehysriihen 15.-16.2024 linjaus, jonka mukaan EU:sta tuleviin uusiin tehtäviin ei pääsääntöisesti osoiteta resursseja, vaan resurssit pitää löytää vähentämällä nykyisiä tehtäviä tai tehostamalla resurssien käyttöä. Valtiovarainministeriö huomautti lausunnossaan, että tuottavuusohjelman toimeenpanon myötä uusien tehtävien rahoitustarpeet tulee pääsääntöisesti ratkaista luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla olemassa olevien resurssien käyttöä. Mahdollisista määrärahalisäyksistä päätetään osana vuoden 2025 talousarvioesityksen sekä myöhemmin vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelman valmistelua.

Lausunnoissa kannatettiin jätelain soveltamisalan täsmentämistä ehdotetulla tavalla. Lisäksi lausunnoissa esitettiin muutoksia markkinavalvontaviranomaisen tehtäviin sekä viranomaisten yhteistyövelvoitetta koskevaan pykälään.

6.2.2 Lausuntopalautteen perusteella esitykseen tehdyt muutokset

Esitysluonnokseen sisältynyt Tukesin ja Traficomin yhteistyötä koskevaa pykälä päätettiin jatkovalmistelussa poistaa kokonaan. Hallintolain 10 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Akkuasetuksen laaja soveltamisala edellyttää vahvaa ja jatkuvaa yhteistyötä eri viranomaisten, kuten eri markkinavalvontaviranomaisten, Tullin sekä tuottajavastuuta valvovien viranomaisten kesken. Ottaen huomioon edellä mainittu hallintolain säännös, yhdestä yhteistyön osa-alueesta erikseen säätäminen ei ole tarkoituksenmukaista eikä tarpeen.

Esitysluonnoksen perusteluissa markkinavalvonnan piiriin kuuluvien velvollisuuksien listauksessa oli mainittuna myös akkuasetuksen 74 artiklan 5 kohdassa säädetty velvoite esittää tuottajan kattamat kustannukset erikseen loppukäyttäjälle uuden akun tai pariston myyntipisteessä. Jatkovalmistelussa tehtävä päätettiin poistaa Tukesille ehdotetuista markkinavalvonnan tehtävistä. Kyseisen artiklan alakohdassa viitatu valvonnan piiriin tulevat kustannukset ovat tuottajavastuuseen liittyviä kustannuksia, jotka raportoidaan tuottajavastuuviranomaiselle ja joista markkinavalvontaviranomaisella ei ole tietoa. On tarkoituksenmukaista, että 74 artiklan valvonta kuuluisi kokonaisuudessaan osaksi tuottajavastuun valvontaa.

Jatkovalmistelussa selvitettiin myös vaihtoehtoja asianmukaisen huolellisuuden toimintapolitiikoiden valvontatehtävän hoitamiseksi, jota esitysluonnoksessa oli ehdotettu Tukesille osana akkuasetuksen mukaista markkinavalvontaviranomaisen tehtävien keskittämistä. Työ- ja elinkeinoministeriö tuki ehdotusta selvittää akkuasetuksen asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävän siirtämistä myöhemmin uuden mahdollisesti horisontaalista asianmukaisen huolellisuuden valvontaa toteuttavan valvovan viranomaisen toimivaltaan ja lausunnon kirjoittamishetkellä vielä EU-lainsäätäjien hyväksyttävänä olevan yritys vastuudirektiiviehdotuksen (direktiivi EU/2022/ 0051) valvontatehtävien yhteyteen.

Jatkovalmistelussa katsottiin, että ennen kuin uusi valvova viranomainen mahdollisesti aloittaa toimintansa, kaikki akkuasetuksen mukaiset markkinavalvontatehtävät on tarkoituksenmukaista keskittää Tukesille. Lisäksi Tukes valvoo myös EU:n konfliktimineraaliasetuksen (EU) 2017/281 mukaisia asianmukaisen huolellisuuden toimenpiteitä. Jatkovalmistelussa selvitettiin myös asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävän vaatimia lisävoimavaroja, jotka puuttuivat Tukesin alun perin tekemästä lisävoimavaroja koskevasta arviosta. Arvio lisättiin Tukesin arvioimiin ehdotuksen taloudellisiin vaikutuksiin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

2 §. Soveltamisala. Esityksessä ehdotetaan pykälän 5 momenttia muutettavaksi. Soveltamisalaan lisättäisiin, että laissa säädetään lisäksi akkuasetuksen soveltamisalaan kuuluvien akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisesta. Jätelakiin sekä valtioneuvoston asetukseen paristoista ja akuista tehdään muut akkuasetuksen edellyttämät muutokset osana akkuasetuksen kansallisen täytäntöönpanon viimeistä vaihetta vuonna 2025. Tällöin myös jätelain soveltamisalaa laajennetaan koskemaan yleisesti akkuasetuksen täytäntöönpanoa. Akkuasetuksen siirtymäsäännösten johdosta tuottajavastuun valvonnassa noudatettaisiin siirtymävaiheessa voimassa olevan jätelain sekä paristoista ja akuista annetun valtioneuvoston asetuksen säännöksiä 18.8.2025 saakka.

24 a §. Markkinavalvonta. Esityksessä ehdotetaan pykälän 1 momenttiin lisättäväksi, että Tukes toimii akkuasetuksen mukaisena markkinavalvontaviranomaisena.

Tukesin tehtäväksi tulisivat kaikki akkuasetuksen mukaiset markkinavalvontaviranomaiselle kuuluvat tehtävät, jotka on lueteltu tämän esityksen kohdassa 2.1. Tukesin tehtävänä olisi siten valvoa kaikkien akkuluokkien akkujen ja paristojen osalta 5 artiklassa säädettyä akkujen ja paristojen kestävyys-, turvallisuus-, merkintä- ja tietovaatimuksia, 6 artiklassa säädettyä aineita koskevia rajoituksia, 7 artiklassa säädettyä sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen, ladattavien teollisuusakkujen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen hiilijalanjälki-ilmoitusta, 8 artiklassa säädettyä kierrätettyä sisältöä teollisuusakuissa, sähköajoneuvojen ajovoima-akuissa, kevyiden liikkumisvälineiden akuissa ja ajoneuvoakuissa, 9 artiklassa säädettyä yleiskäyttöisten kannettavien akkujen ja paristojen suorituskyky- ja kesto vaatimuksia, 10 artiklassa säädettyä ladattavien teollisuusakkujen, kevyiden liikkumisvälineiden akkujen ja sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen suorituskyky- ja kesto vaatimuksia, 11 artiklassa säädettyä kannettavien akkujen ja paristojen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen irrotettavuutta ja vaihdettavuutta, 12 artiklassa säädettyä kiinteiden akkupohjaisten energiavarastojärjestelmien turvallisuutta, 13 artiklassa säädettyä akkujen ja paristojen merkintävaatimuksia, 14 artiklassa säädettyä akkujen toimintakuntoa ja odotettua käyttöikää koskevat tiedot, IV-luvussa säädettyä vaatimustenmukaisuutta, 18 artiklassa säädettyä EU-vaatimustenmukaisuusvakuutusta sekä 20 artiklassa säädettyä CE-merkinnän kiinnittämistä koskevia sääntöjä ja edellytyksiä.

Lisäksi Tukesin tehtävänä olisi valvoa 38 artiklassa säädettyjä valmistajien velvollisuuksien noudattamista, 39 artiklassa säädettyjä akkukennojen ja akkumoduulien toimittajien velvollisuuksien noudattamista, 40 artiklassa säädettyjä valtuutettujen edustajien velvollisuuksien noudattamista, 41 artiklassa säädettyjä maahantuojien velvollisuuksien noudattamista, 42 artiklassa säädettyjä jakelijoiden velvollisuuksien noudattamista, 43 artiklassa säädettyjä jakelupalvelujen tarjoajien velvollisuuksien noudattamista, 44 artiklassa säädettyjä tapauksia, joissa valmistajan velvollisuuksia sovelletaan maahantuojiin ja jakelijoihin sekä 45 artiklassa säädettyjä niiden talouden toimijoiden velvollisuuksien noudattamista, jotka saattavat markkinoille tai ottavat käyttöön akkuja tai paristoja, jotka on valmisteltu uudelleenkäyttöön tai käyttötarkoituksen muuttamiseen tai joiden käyttötarkoitus on muutettu tai jotka on uudelleenvalmistettu.

Tukesin tehtävänä olisi myös valvoa IX luvussa säädettyä digitaalisen akkupassin noudattamisvelvollisuutta.

Lisäksi akkuasetuksen X luvussa (unionin markkinavalvonta ja unionin suojamenettelyt) markkinavalvontaviranomaiselle ja Euroopan unionin jäsenvaltiolle säädettyistä tehtävistä vastaisi Tukes. Luvussa säädetään kansallisen tason menettelystä riskin aiheuttavien akkujen ja paristojen käsittelemiseksi (79 artikla), unionin suojamenettelystä (80 artikla), vaatimustenmukaisista akuista ja paristoista, jotka aiheuttavat riskin (81 artikla) sekä yhteisistä toimista (82 artikla), muodollisesta vaatimustenmukaisuudesta (83 artikla) sekä asianmukaisen huolellisuuden velvoitteiden noudattamatta jättämisestä (84 artikla).

Tukesin tehtävänä olisi lisäksi valvoa VII luvussa säädettyjä akkuja ja paristoja koskevan asianmukaisen huolellisuuden toimintapolitiikkoja koskevien talouden toimijoiden velvollisuuksien noudattamista. Myöhemmin selvitettäisiin asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävän siirtämismahdollisuutta uuteen valmistelussa olevaan lupa-, ohjaus- ja valvontatehtäviä hoitavaan monialaiseen valtakunnalliseen virastoon. Asianmukaisen huolellisuuden toimintapolitiikkoja koskevat talouden toimijoiden velvollisuudet tulevat voimaan akkuasetuksen 48 artiklan mukaan 18.8.2025.

Akkuasetuksen vaiheittaisesta voimaantulosta johtuen akkuja ja paristoja koskevista vaatimuksista säädetään siirtymävaiheessa tietyiltä osin valtioneuvoston asetuksessa paristoista ja akuista. Voimaan jäisivät edelleen paristoista ja akuista annetun valtioneuvoston asetuksen 14 § (paristoon, akkuun ja paristoyksikköön tehtävät merkinnät) ja 16 § (jätehuoltokustannusten ilmoittaminen tuotteen hinnassa). Nämä vaatimukset olisivat toistaiseksi markkinavalvonnan piirissä ja tulisivat kumottavaksi akkuasetuksen täytäntöönpanon viimeisessä vaiheessa vuonna 2025.

Suorittaessaan akkuasetuksen mukaista markkinavalvontaa Tukes noudattaisi akkuasetusta, mukaan lukien akkuasetuksen mukaisia määritelmiä. Akkuasetuksen 96 artiklan mukaan asetuksen luku VI, joka koskee talouden toimijoiden velvollisuuksia, tulee voimaan 18.8.2024, lukuun ottamatta asianmukaisen huolellisuuden toimintapolitiikkoja koskevia velvoitteita (akkuasetuksen VI luku) sekä jätehuoltoa koskevaa lukua VIII, jotka tulevat voimaan vuotta myöhemmin eli 18.8.2025.

Akkuasetuksen 95 artiklan mukaan direktiivi 2006/66/EY kumotaan 18 päivästä elokuuta 2025. Artiklassa on lisäksi säädetty poikkeukset direktiivin 11 artiklan, 12 artiklan 4 ja 5 kohdan sekä 21 artiklan 2 kohdan osalta, joiden soveltamista jatketaan artiklassa säädettyjen siirtymäaikojen mukaisesti.

32 §. Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto. Ehdotuksella muutettaisiin pykälän 1 ja 2 momentit. Ehdotetulla 1 momentin muutoksella tarkennettaisiin kunnan ja jätteen haltijan välistä vastuunjakoa yhdyskuntajätteen jätehuollossa. Tarkennus koskisi erityisesti sote-toimipaikoissa ja laitosasumisessa syntyvää jätettä. Muutoksella luovuttaisiin asumisessa syntyvän jätteen käsitteestä vastuunjaon perusteena. Ehdotettu uusi 1 kohta rajaisi kunnan vastuun tavanomaisessa kotitaloudessa — eli lähinnä omassa vuokra- tai omistusasunnossa — ja vapaa-ajan asunnossa syntyvään jätteeseen sekä näiden yhteydessä pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvään jätteeseen. Kunnan vastuun ulkopuolelle rajattaisiin myös vankilassa, puolustusvoimien majoituskasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa laitosasumisessa syntyvä jäte. Kunnan ylläpitämä laitosasuminen olisi kuitenkin lain 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kunnan hallinto- ja palvelutoimintaa, jonka jätehuollon järjestäminen on kunnan vastuulla. Lain 1 momentin 3 kohtaa tarkennettaisiin siten, että liikehuoneiston jätteet voitaisiin kerätä osana kunnan vastuulla olevaa jätehuoltoa silloin, kun

kiinteistön haltija ja liikehuoneiston haltija ovat näin sopineet. Pykälän 2 momentin 2 kohta muutettaisiin niin, että 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu muutos vastuunjaossa koskisi myös vaarallista jätettä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan jätteen haltijan vastuulla olisi sellaisissa toimipaikoissa syntyvän jätteen jätehuolto, joissa hyvinvointialue, sote-palveluntuottaja tai muu ammattimainen julkinen tai yksityinen toimija tuottaa asumispalvelun lisäksi sote-palveluita ja tarvittaessa muita asumisen oheispalveluita taikka laitosasumista. Tällaisia olisivat esimerkiksi sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukainen iäkkäiden, kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja vaikeavammaisten ympärivuorokautinen palveluasuminen ja yhteisöllinen asuminen, lastensuojelulaitokset sekä iäkkäiden, kehitysvammaisten ja päihdekuntoutujien laitospalvelut. Jätehuollon järjestämistä vastuu kannalta olennaista mainituille toimipaikoille on, että niissä harjoitetaan hyvinvointialueen järjestämismääräysten piirissä olevaa sosiaali- tai terveydenhuollon palvelutoimintaa, ja palvelun tuottajana on jokin muu kuin kunta, eli hyvinvointialue, yksityinen yritys tai kolmannen sektorin toimija (sote-palveluntuottaja). Jätteen haltijan vastuulle kuuluisivat myös esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen järjestämistä vastuualueelle kuuluvat turvakodit ja Maahanmuuttoviraston järjestämistä vastuualueelle kuuluvat, kansainvälistä suojelua hakevien tai tilapäistä suojelua saavien vastaanottokeskukset.

Selvyyden vuoksi vankilassa ja puolustusvoimien majoituskasarmeissa syntyvä jäte rajattaisiin pois kunnan vastuulta. Tämä vastaisi nykyistä lain soveltamiskäytäntöä.

Muutos ei koskisi Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyshuollon ja pelastustoimen jätehuoltoa. Helsingin kaupunki vastaa edelleen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä, joten vastuu jätehuollosta pysyisi kunnalla nykyisen jätelain 32 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella (kunnan hallinto- ja palvelutoiminta).

Asumisen yhteydessä tarjotun hoito- tai hoivapalvelun määrällä ei olisi merkitystä jätehuoltovastuun kohdentumisen kannalta. Jätteen haltijan vastuulla olisi myös sellaisen toimipaikan jätehuolto, jossa palvelu painottuu asumiseen ja vain tarpeen mukaan yksikön tarjoamiin sote-palveluihin. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 b §:ssä tarkoitettujen yhteisöllisen asumisen toimipaikat kuuluisivat jätteen haltijan vastuulle, jos asumispalvelun tuottaja on hyvinvointialue tai sote-palveluntuottaja. Jos asuminen tapahtuu asukkaana itse yleisiltä markkinoilta hankkimassa vuokra- tai omistusasunnossa, kyse on kotitalousjätteestä ja vastuu jätehuollosta on kunnalla, vaikka asuntoon tai kiinteistöön toimitettaisiin sote-palveluja hyvinvointialueen tai sote-palveluntuottajan toimesta. Kunnan vastuulla olisivat myös esimerkiksi opiskelija-asunnot asumismuodosta riippumatta, kausityöntekijöiden asuntolat ja muu tavanomaiseen kotitalouteen rinnastettava asuminen. Näissäkin tapauksissa vuokranantajana voi olla yritys tai julkinen yhteisö, mutta kysymyksessä ei ole sote-toimipaikka. Myös kotitalouden pienimuotoisesta itse tehtävästä remontoinnista syntyvä jäte jäisi edelleen kunnan vastuulle.

Jätettä tuottavan toiminnan ja sen järjestäjätahon ohella 1 kohdan mukaiseen vastuunjakoon vaikuttaisi joissain erityistilanteissa pyrkimys kiinteistön jätehuollon järjestämiseen yhtenä kokonaisuutena. Esimerkiksi hyvinvointialueen tai yrityksen palvelun tuottamista varten vuokraama yksittäinen huoneisto olisi edelleen kunnan jätehuoltovastuulla, jos saman kiinteistön muiden huoneistojen jätehuolto on kunnan vastuulla. Vastaavasti esimerkiksi tuetun laitosasumisen yksiköissä voi olla itsenäistymiseen tähtääviä asuntoja, joiden asukkailla ei tuoteta mitään muuta kuin asumispalvelua. Vaikka tällöin kyse on lähtökohtaisesti kunnan jätehuoltovastuulla olevasta tavanomaisesta kotitaloudesta, sote-palveluntuottaja tai

hyvinvointialue vastaisi jätteen haltijana tällaisen asunnon jätehuollosta, koska kiinteistön muu yhdyskuntajätehuolto on jätteen haltijan vastuulla.

Vapaa-ajan asuntojen osalta kunnan vastuuta tarkemmin määrittelevä jäteasetuksen 5 § jäisi voimaan nykyisen sisältöisenä. Sen mukaan vapaa-ajan asunnossa syntyvää jätettä on pääasiassa omaan käyttöön tarkoitetuissa kesämökeissä, vuokrattavissa lomamökeissä ja -osakkeissa ja muissa vastaavissa vapaa-ajan asuinrakennuksissa syntyvä jäte. Tällaisena jätteenä ei kuitenkaan pidetä hotellinomaisia palveluja tarjoavassa lomakylässä syntyvää jätettä.

Ehdotetussa säännöksessä ei puututtaisi jätelain 6 §:n 1 momentin 12 kohdan määritelmän mukaiseen jätteen haltijan käsitteeseen. Määritelmän mukaan jätteen haltijalla tarkoitetaan jätteen tuottajaa, kiinteistön haltijaa tai muuta, jonka hallussa jäte on. Tulkittaessa tapauskohtaisesti, mikä taho on jätteen haltija, keskeistä on määräysvalta (disponointioikeus) jätteeseen. Pääsääntöisesti jätteen haltija on se, jonka toiminnassa jäte syntyy. Kuitenkin jos esimerkiksi kiinteistön vuokrasopimus sisältää vuokranantajan toimittaman jätehuoltopalvelun, eikä jätehuolto ole 32 §:n perusteella kunnan vastuulla, jätteen haltija on tällöin kiinteistön haltija, ei jätettä tuottava vuokralainen. Näin ollen, jos sote-palveluja tuottava yritys tai hyvinvointialue toimii yksityisen yrityksen tai kunnan sille vuokraamissa tiloissa, ja jätehuolto sisältyy vuokraan, kiinteistön haltija on jätteen haltija ja vastuussa jätehuollon järjestämisestä. Vastaavasti hyvinvointialueella tai jätettä tuottavalla yrityksellä ei näissä tilanteissa ole velvollisuutta järjestää erillistä jätehuoltoa, koska ne eivät ole jätteen haltijoita.

Sote-voimaanpanolain (616/2021) 22 §:n mukaan hyvinvointialueen ja kunnan välinen vuokrasopimus toimitilojen hallinnasta on voimassa vuoden 2025 loppuun asti. Hyvinvointialueella on lisäksi oikeus pidentää vuokrasopimuksen voimassaoloaikaa vuoden 2026 loppuun asti. Vuokrajärjestelyä koskevan asetuksen (272/2022) 5 §:n mukaan jätehuolto sisältyy toimitilan vuokraan. Toimitilojen vuokraaminen ja jätehuollon sisällyttäminen vuokrasopimukseen ovat edellä mainittuna siirtymäaikana kunnalle säädettyjä velvollisuuksia. Siirtymäajan päätyttyä asetelma muuttuu: kunnalla ei ole velvollisuutta vuokrata tiloja hyvinvointialueelle eikä velvollisuutta järjestää tilojen jätehuoltoa. Jos kunta ja hyvinvointialue jatkavat vuokrasuhdetta vielä siirtymäajan päätyttyä, kunnan näkökulmasta sekä toimitilan vuokraaminen, että mahdollinen jätehuollon järjestäminen sille on katsottava markkinaehtoiseksi toiminnaksi. Poikkeuksen tästä muodostavat jätelain 33 §:ssä tarkoitetut tilanteet, joissa kunta on yksityisen palvelutarjonnan puutteen johdosta vastuussa toimitilan jätehuollon järjestämisestä.

Pykälän 1 momentin 3 kohtaa tarkennettaisiin siten, että se vastaisi säännöksen alkuperäistä (HE 199/2010, s. 84) tarkoitusta. Liikehuoneistossa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestäisi kunta silloin, kun kiinteistössä toimivan liikehuoneiston haltija ja kiinteistön haltija ovat sopineet liikehuoneiston jätteen keräämisestä yhdessä muun kiinteistöllä syntyvän jätteen kanssa. Sopimisella ei ole määrämuotoa, joten suullinen sopimus riittää. Säännös koskisi kunnan jätehuoltovastuulle kuuluvia asuinkiinteistöjä sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan kiinteistöjä, joiden yhteydessä on yhdyskuntajätettä tuottavia liikehuoneistoja, kuten myymälöitä, ravintoloita tai toimistoja. Tavallisimmin kyse on tilanteista, joissa liikehuoneistossa syntyvän yhdyskuntajätteen määrä on vähäinen verrattuna kiinteistöllä syntyvän muun yhdyskuntajätteen määrään. Olennaista on, että erillisen jätehuollon järjestäminen liikehuoneistojen yhdyskuntajätteelle voi näissä kiinteistöissä yleensä tilan puutteen vuoksi olla hankalaa, ja tällöin on helpointa, että liikehuoneiston yhdyskuntajätteet kerätään yhdessä kunnan vastuulle kuuluvien asuinhuoneistojen tai kunnan hallinto- ja palvelutoimintojen jätteiden kanssa. Liikehuoneiston haltijaa ei voi säännöksen nojalla velvoittaa liittymään kunnan järjestämään jätehuoltoon, jos liikehuoneiston haltija ja kiinteistön haltija ovat sopineet erillisestä keräysjärjestelystä liikehuoneiston yhdyskuntajätteelle.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan vaarallisen jätteen vastaanottoa ja käsittelyä koskevaa säännöstä muutettaisiin niin, että viittaus asumisessa syntyvään jätteeseen poistettaisiin vanhentuneena. Muutetun säännöksen mukaan kunta vastaisi vaarallisen jätteen vastaanotosta ja käsittelystä vain siltä osin, kuin se syntyy 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa, kunnan jätehuoltovastuulle kuuluvassa kotitaloudessa, vapaa-ajan asunnossa tai pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa. Sote-toimipaikoissa sekä laitosasumisessa syntyvän vaarallisen jätteen erilliskeräyksen, kuljetuksen, käsittelyn ja muun jätehuollon järjestäminen olisi kokonaisuudessaan jätteen haltijan vastuulla. Säännöksen uusi muotoilu korostaa myös sitä, että kunnan vastuu ei vaarallisten jätteidenkään osalta kata tuottajavastuun piiriin kuuluvia jätteitä, vaan niiden jätehuollosta vastaavat kyseisten tuoteryhmien tuottajat siten kuin lain 6 luvussa säädetään.

86 §. Virhe ja hinnanalennus. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin 32 §:n 1 momentin 1 kohtaan ehdotetusta muutoksesta johtuva tekninen muutos. Ehdotetussa uudessa 3 momentissa viitattaisiin asumisessa syntyvän jätteen sijaan kunnan vastuulla olevaan, kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvään jätteeseen.

Siirtymäsäännös. Kunnan jätehuoltovastuuta koskevaa 32 §:n 1 momentin 1 kohtaa sovellettaisiin vuoden 2026 alusta lukien. Tämä olisi sama ajankohta, jolloin jätelain 32 a §:n mukaan hyvinvointialueen on viimeistään otettava vastuu hyvinvointialueuudistuksessa kunnalta siirtyneiden toimipaikkojen jätehuollon järjestämisestä. Jätteen haltija voisi kuitenkin irtisanoa kunnan jätehuollon jo aikaisemmin niillä toimipaikoilla, jotka ovat vuoden 2026 siirtymässä pois kunnan jätehuollosta. Näin ehdotettu siirtymäsääntely sopisi yhteen jätelain 32 a §:ssä säädetyn, hyvinvointialueuudistusta koskevan siirtymäsääntelyn kanssa.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Yhdyskuntajätteen erilliskeräysvelvollisuuksia koskeviin, jäteasetuksen (978/2021) 17–21 §:ään ja pakkausjätteen ja pakkausjätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (1029/2021) 10 §:ään on tarkoitus tehdä teknisluonteiset korjaukset, joilla asumisessa syntyvän jätteen käsite korvataan viittauksella jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuihin jätteisiin.

Valtioneuvoston asetukseen paristoista ja akuista tehtäisiin akkuasetuksen edellyttämät muutokset markkinavalvonnan osalta. Osa asetuksen pykälistä kumottaisiin ja asetuksen soveltamisalaan lisättäisiin viittaus akkuasetukseen.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2025. Akkuasetuksen mukaisesta markkinavalvontaviranomaisesta säättäminen on kiireellistä, koska pääosa markkinavalvontaviranomaisen valvontaa edellyttävistä akkuasetuksen mukaisista vaatimuksista tulee voimaan vaiheittain 18.8.2024 alkaen. Pieni osa vaatimuksista on tullut voimaan jo 18.2.2024.

10 Suhde talousarvioesitykseen

Esityksellä ei ole vaikutuksia vuoden 2025 talousarvioon. Hallitus toimeenpanee valtionhallinnon tuottavuusohjelman, jolla tavoitellaan yhteensä noin 390 miljoonan euron säästöjä valtionhallinnon toiminnan tehostamiseksi. Tuottavuusohjelman toimeenpanon myötä uusien tehtävien rahoitustarpeet tulee pääsääntöisesti ratkaista luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla olemassa olevien resurssien käyttöä.

Voimavarojen tarvetta tulisi seurata lakimuutoksen toimeenpanon edetessä. Tarvetta tarkastellaan uudestaan osana julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2026–2029 yhteydessä.

11 Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys

11.1 Kunnan jätehuoltovastuun rajaaminen

Ehdotus siirtäisi sote-toimipaikkojen yhdyskuntajätehuoltoa kunnilta ja niiden omistamilta jätelaitoksilta sote-palveluntuottajien, laitosasumispalvelujen tuottajien ja hyvinvointialueiden vastuulle. Vastuun siirtyminen tapahtuisi siirtymäsäännöksen mukaan vuoden 2026 alusta. Jätteen haltija voisi kuitenkin irtautua kunnan jätehuollosta jo tätä ennen ilmoittamalla asiasta kunnalle tai sen jätelaitokselle. Kunnan jätehuoltovastuu lakkaisi kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksesta. Ilmoituksen voisi tehdä lain aiotun voimaantulon jälkeen vuoden 2025 alusta. Vastaavasta kuuden kuukauden irtisanomisajasta säädetään jätelain 32 a §:ssä, joka koskee kunnan hallinto- ja palvelutoiminnoissa syntyvien jätteiden jätehuoltovastuuta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä (HE 209/2022 vp).

Sote-toimipaikkojen ja laitosasumisen jätehuoltovastuun siirtyminen pois kunnalta vähentäisi kunnan käsittelemän jätteen määrää ja pienentäisi kuntien ja yksityisten kuljetusyritysten välillä sovittuja kuljetusurakoita, jotka ovat tyypillisesti 3–5 vuoden mittaisia. Ehdotettu siirtymä kunnan vastuulta jätteen haltijan vastuulle olisi nopea, mutta jätemäärältään vähäinen, arviolta vain noin prosentti yhdyskuntajätteestä. Joissain yksittäisissä tapauksissa sote-toimipaikkojen ja laitosasumisen putoaminen pois kuljetusurakasta voisi johtaa kunnan velvollisuuteen maksaa sopimussakkoa kuljetusurakoitsijalle. Yleensä vaikutus kuljetusurakan kokoon olisi kuitenkin niin pieni, että se mahtuu urakasopimukseen sisältyvään sallittuun vaihteluväliin. Tällöin riskin urakan ja liikevaihdon pienenemisestä kantaisi kuljetusyritys.

Perustuslain 15 §:n omaisuudensuojasäännös turvaa myös sopimussuhteiden pysyvyyttä. Kielto puuttua taannehtivasti sopimussuhteisiin ei kuitenkaan ole perustuslakivaliokunnan käytännössä muodostunut ehdottomaksi (esim. PeVL 2/2014 vp, s. 2/I, PeVL 36/2010 vp, s. 2/II, PeVL 42/2006 vp, s. 4/I). Varallisuus oikeudellisten oikeustoimien pysyvyyden suojan taustalla on ajatus oikeussubjektien perusteltujen odotusten suojaamisesta taloudellisissa asioissa (ks. esim. PeVL 2/2014 vp, s. 2/I, PeVL 36/2010 vp, s. 2/II, PeVL 42/2006 vp, s. 4/I). Perusteltujen odotusten suojaan kuuluu oikeus luottaa sopimussuhteen kannalta olennaisen lainsäädännön pysyvyyteen niin, että tällaisia seikkoja ei voida säännellä tavalla, joka kohtuuttomasti heikentäisi sopimusosapuolten oikeusasemaa (PeVL 2/2014 vp, s. 2/I, PeVL 36/2010 vp, s. 2/II, PeVL 42/2006 vp, s. 4/I). Valiokunta on arvioinut tällaistakin omaisuuden suojaan puuttuvaa sääntelyä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten, kuten sääntelyn tarkoituksen hyväksyttävyyden ja sääntelyn oikeasuhtaisuuden, kannalta (ks. esim. PeVL 56/2005 vp, s. 2, PeVL 2/2014 vp, s. 2/II, PeVL 36/2010 vp, s. 2/II).

Yhdyskuntajätehuolto on vahvasti säännelty toimiala, minkä perustuslakivaliokunta on jätehuoltovastuita koskevien siirtymäaikojen riittävyttä arvioidessaan viimeksi todennut vuonna 2021 (PeVL 24/2021 vp). Jätehuoltovastuiden muutoksia on viimeisen kahden vuosikymmenten aikana tehty hyvin usein, kuten edellä luvussa 4.2.1 on kuvattu. Siten alan toimijat eivät voi perustellusti odottaa jätehuoltovastuita koskevien säännösten ja niihin perustuvien sopimussuhteiden säilymistä muuttumattomina. Kun vielä otetaan huomioon kunnan vastuulta jätteen haltijan vastuulle siirtyvän jätteen erittäin vähäinen määrä, ehdotus ei ole ongelmallinen perustuslain 15 §:n omaisuudensuojasäännökseen sisältyvän perusteltujen odotusten suojan kannalta.

Ehdotuksilla ei ole oleellisia perusoikeusvaikutuksia, eikä se muutoinkaan sisällä säännöksiä, jotka voisivat olla ristiriidassa perustuslain kanssa. Ehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

11.2 Akkujen ja paristojen markkinavalvonta

Jätelain 24 a §:n muutosehdotuksen osalta on tarkasteltava perustuslain 2 §:n 3 momentissa olevaa hallinnon lainalaisuusperiaatetta, sillä akkuasetuksesta johtuvat markkinavalvontaviranomaisen toimivaltuudet ovat merkittävää julkisen vallan käyttöä, josta tulee säätää lailla. Julkisen vallan käytön tulee perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen. Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta. (PeVL 19/2021 vp, 15 kohta viittauksineen.) Toimivaltaisen päätöksentekijän tulee käydä ilmi laista yksiselitteisesti (PeVL 18/2021 vp, 2 kohta). Toimivaltasäätely on valiokunnan käsityksen mukaan yleensä merkityksellistä myös perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien näkökulmasta (PeVL 10/2016 vp, s. 3). Kun viranomaiselle annetaan uusia tehtäviä, niiden tulisi sopia tälle viranomaiselle (ks. PeVL 32/2020 vp, s. 5).

Akkuasetuksen täytäntöönpano edellyttää markkinavalvontaviranomaisten nimeämistä jäsenvaltioissa. Kansalliseen harkintavaltaan jää, nimetäänkö yksi vai useampi viranomainen ja mitä nämä viranomaiset ovat. Perustuslakivaliokunta on viranomaisten toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä arvioidessaan pitänyt arvion lähtökohtana myös sitä, että viranomaisen toimivaltuuksien sääntely on merkityksellistä perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistetun oikeusvaltioperiaatteen kannalta (PeVL 51/2006 vp, s. 2/I).

Ehdotuksen mukaan akkuasetuksen mukaisena markkinavalvontaviranomaisena toimisi Tukes. Akkuasetuksen mukaiset markkinavalvontatehtävät sopivat asiasisältönsä puolesta Tukesin tehtäviin ja se toimii myös entuudestaan akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisena. Tehtävien sisältö sekä toimivaltuudet määräytyvät akkuasetuksen, markkinavalvonta-asetuksen sekä markkinavalvontalain perusteella. Viranomaistehtävät on siten säädetty riittävällä tarkkuudella ja lain tasolla hallinnon lainalaisuusperiaatteen mukaisesti. Lisäksi kansalliset hallinnon yleislait täydentäisivät sääntelyä. Sitä kautta hyvän hallinnon vaatimukset tulisivat riittävästi turvatuiksi.

Lisäksi ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvatuun elinkeinovapauden kannalta. Elinkeinovapauden rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Elinkeinovapauteen puututaan jossain määrin markkinavalvontaviranomaisen toimivaltuuksilla. Markkinavalvonnalla pyritään ihmisten turvallisuuden ja terveyden sekä omaisuuden ja ympäristön suojeluun, ja markkinavalvontaviranomaisen toimivallan katsotaan olevan perusteltua tällaisten tärkeiden intressien suojaamiseksi. Ehdotettua sääntelyä ei siten voida pitää ongelmallisena perustuslain 18 §:n 1 momentin kannalta. Sääntelylle on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä ja painava peruste, minkä lisäksi sääntely perustuu EU-asetukseen. Sääntely on myös riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista.

Esitetyillä perusteilla esityksen on katsottava olevan sopusoinnussa perustuslain oikeusturvanäkökohtien sekä hyvän hallinnon vaatimusten kanssa. Ehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella ja koska akkuasetuksessa on säännöksiä, joita ehdotetaan täydennettäviksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 2 §:n 5 momentti, 24 a §:n 1 momentti, 32 §:n 1 ja 2 momentti ja 86 §:n 3 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 5 momentti laissa 54/2024, 24 a §:n 1 momentti laissa 1096/2022 sekä 32 §:n 1 ja 2 momentti laissa 714/2021, seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään lisäksi akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/1542, jäljempänä *akkuasetus*, soveltamisalaan kuuluvien akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisesta sekä vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten hyväksymisestä ja nimeämisestä ilmoitetuiksi laitoksiksi.

24 a §

Markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita sekä muita tuotteita koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 5 b tai 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa. Lisäksi Turvallisuus- ja kemikaalivirasto toimii akkuasetuksen mukaisena markkinavalvontaviranomaisena.

32 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:

- 1) kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvä jäte, mukaan lukien pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte, ei kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön toimipaikassa eikä vankilassa, puolustusvoimien majoituskasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitolasumisessa syntyvä jäte;
- 2) kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte;
- 3) liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, jonka keräämisestä kiinteistöllä yhdessä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa liikehuoneiston haltija ja kiinteistön haltija ovat sopineet;

4) muu yhdyskuntajäte, joka kerätään yhdessä 1–3 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa alueellisessa putkikeräys- tai muussa vastaavassa keräysjärjestelmässä.

Kunnan on lisäksi järjestettävä:

1) 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetussa toiminnassa syntyvän saostus- ja umpisäiliölietteen jätehuolto;

2) 1 momentin 1 kohdan mukaan kunnan vastuulle kuuluvan kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely;

3) maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely, jollei kysymys ole kohtuuttomasta määrästä jätettä.

86 §

Virhe ja hinnanalennus

Tässä pykälässä säädetystä ei saa sopimuksin poiketa kiinteistön haltijan vahingoksi, jos kysymys on 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti kunnan vastuulla olevasta, kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvästä jätteestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 32 §:n 1 momentin 1 kohtaa sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2026. Jätteen haltija saa kuitenkin jo mainittua ajankohtaa aiemmin järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön toimipaikassa tai vankilassa, puolustusvoimien asuinkasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvän jätteen jätehuollon tällä lailla muutettavan lain 28 §:n mukaisesti ilmoittamalla siitä kirjallisesti kunnalle vähintään kuusi kuukautta ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista.

Helsingissä 19.9.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Ympäristö- ja ilmastoministeri Kai Mykkänen

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 2 §:n 5 momentti, 24 a §:n 1 momentti, 32 §:n 1 ja 2 momentti ja 86 §:n 3 momentti,
sellaisena kuin niistä ovat 2 §:n 5 momentti laissa 54/2024, 24 a §:n 1 momentti laissa 1096/2022 sekä 32 §:n 1 ja 2 momentti laissa 714/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään lisäksi akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/1542, jäljempänä *akkuasetus*, soveltamisalaan kuuluvien akkujen ja paristojen vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten hyväksymisestä ja nimeämisestä ilmoitetuiksi laitoksiksi.

Tässä laissa säädetään lisäksi akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/1542, jäljempänä *akkuasetus*, soveltamisalaan kuuluvien akkujen ja paristojen *markkinavalvontaviranomaisesta* sekä vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten hyväksymisestä ja nimeämisestä ilmoitetuiksi laitoksiksi.

24 a §

24 a §

Markkinavalvonta

Markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita sekä muita tuotteita koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 5 b tai 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita sekä muita tuotteita koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 5 b tai 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa. *Lisäksi Turvallisuus- ja kemikaalivirasto toimii*

32 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:

1) vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvä jäte, mukaan lukien kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte;

2) kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte;

3) liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, joka kerätään kiinteistöllä yhdessä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa;

4) muu yhdyskuntajäte, joka kerätään yhdessä 1–3 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa alueellisessa putkikeräys- tai muussa vastaavassa keräysjärjestelmässä.

Kunnan on lisäksi järjestettävä:

1) 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetussa toiminnassa syntyvän saostus- ja umpisäiliölietteen jätehuolto;

2) asumisessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely;

3) maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely, jollei kysymys ole kohtuuttomasta määrästä jätettä.

32 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:

1) kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvä jäte, mukaan lukien pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte, ei kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön toimipaikassa eikä vankilassa, puolustusvoimien majoituskasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvä jäte;

2) kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte;

3) liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, jonka keräämisestä kiinteistöllä yhdessä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa liikehuoneiston haltija ja kiinteistön haltija ovat sopineet;

4) muu yhdyskuntajäte, joka kerätään yhdessä 1–3 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa alueellisessa putkikeräys- tai muussa vastaavassa keräysjärjestelmässä.

Kunnan on lisäksi järjestettävä:

1) 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetussa toiminnassa syntyvän saostus- ja umpisäiliölietteen jätehuolto;

2) 1 momentin 1 kohdan mukaan kunnan vastuulle kuuluvan kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely;

3) maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely, jollei kysymys ole kohtuuttomasta määrästä jätettä.

86 §

Virhe ja hinnanalennus

Tässä pykälässä säädetyistä ei saa sopimuksin poiketa kiinteistön haltijan vahingoksi, jos kysymys on asumisesta syntyvästä jätteestä.

86 §

Virhe ja hinnanalennus

Tässä pykälässä säädetyistä ei saa sopimuksin poiketa kiinteistön haltijan vahingoksi, jos kysymys on 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti kunnan vastuulla olevasta, kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvästä jätteestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 32 §:n 1 momentin 1 kohtaa sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2026. Jätteen haltija saa kuitenkin jo mainittua ajankohtaa aiemmin järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön toimipaikassa tai vankilassa, puolustusvoimien majoituskasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvän jätteen jätehuollon jätelain 28 §:n mukaisesti ilmoittamalla siitä kirjallisesti kunnalle vähintään kuusi kuukautta ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista.